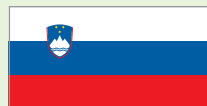

Gradimo vitalno podeželje

Primeri dobrih praks Programa razvoja podeželja RS 2007–2013

»Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje«
Projekt delno financira EU.

Gradimo vitalno podeželje Primeri dobrih praks Programa razvoja podeželja RS 2007–2013

Avtorji besedil:

prof. dr. Matija Kovačič (str. 5–6)
Uroš Korbar (str. 16–17)
Bojana Novak (str. 41–42)
Zoran Planko (str. 16–17)
dr. Tadeja Primožič (str. 4, 7, 9–38)
Goran Šoster (str. 39–40)
Matej Štepec (str. 8, 39)

Avtorji fotografij:

arhiv Ministrstva za kmetijstvo in okolje (MKO)
Uroš Korbar (U. K.)
Silvester Kranjec (S. K.)
Zoran Planko (Z. P.)

Uredila: dr. Tadeja Primožič

Lektoriranje: Nina Mencigar

Izdalo: Ministrstvo za kmetijstvo in okolje, Dunajska 22, 1000 Ljubljana

Zastopa: Franc Bogovič, minister

Telefon: 01 478 9000

Telefax: 01 478 9021

Oblikovanje in tisk: SET podjetje za usposabljanje invalidov d.o.o.,
Vevška cesta 52, 1260 Ljubljana – Polje

Naklada: 3508 izvodov

Leto izdaje: 2012

Na naslovnici: cvetoča ajda (MKO)

Tisk na papirju s FSC certifikatom in ekološko recikliranem papirju.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

631:711.3(497.4)

GRADIMO vitalno podeželje : Primeri dobrih praks Programa razvoja podeželja RS 2007-2013 / [avtorji besedil Matija Kovačič ... [et al.] ; uredila Tadeja Primožič ; [avtorji fotografij arhiv Ministrstva za kmetijstvo in okolje ... et al.]. - Ljubljana : Ministrstvo za kmetijstvo in okolje, 2012

ISBN 978-961-6761-23-9

1. Kovačič, Matija 2. Primožič, Tadeja
262199296

Za vsebino brošure je odgovorno Ministrstvo za kmetijstvo in okolje, ki je Organ upravljanja Programa razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007–2013.

KAZALO

Razvoj podeželja v Sloveniji	4
Vizija razvoja podeželja v Sloveniji (prof. dr. Matija Kovačič)	5
Program razvoja podeželja RS za obdobje 2007–2013 in njegovi dosedanji dosežki	7
Primeri dobrih praks	10
LASTNIŠKI PRENOS KMETIJE »PR DOVČ«	10
EKOLOŠKA PRIDELAVA NA KMETIJI KASTELIC	12
POSODOBITEV KMETIJE HRIBERNIK IN KMETOVANJE NA OBMOČJIH Z OMEJENIMI MOŽNOSTMI KMETOVANJA	14
OD PANJA DO STREHE – NAKUP GOZDARSKE MEHANIZACIJE NA KMETIJI ŠPAN	16
UREDITEV SADOVNJAKOV TER IZGRADNJA IN OPREMA SORTIRNO-PAKIRNEGA CENTRA ZA SADJE PODJETJA EVROSAD D.O.O. KRŠKO	18
USTANOVITEV IN DELOVANJE SKUPINE PROIZVAJALCEV EKSTRA DEVIŠKEGA OLJČNEGA OLJA SLOVENSKE ISTRE (EDOOSI)	20
KMETIJSKO OKOLJSKI PODUKREPI NA VISOKOGORSKI KMETIJI SREBNIK	22
KMETIJSKO OKOLJSKI PODUKREPI NA KMETIJI GRAMC	24
RAZVOJ TURISTIČNE DEJAVNOSTI NA KMETIJI CUK	26
POSODOBITEV KMETIJE Z DOPOLNILNO TURISTIČNO DEJAVNOSTJO PUHAN	28
PRENOVA KOZOLCA »PRI STOGIH« V TRIGLAVSKEM NARODNEM PARKU	30
UREDITEV VAŠKEGA JEDRA IN PRENOVA OSMIH VAŠKO-GASILSKIH DOMOV V OBČINI KRIŽEVCI	32
PROJEKTI LEADER	35
Več znanja na podeželju	35
Čebelarsko-sadjarski učni center	36
Čüješ pesem, ode ka zapleševa	37
Mreža za podeželje	39
Slovenski podeželski parlament (Goran Šoster)	39
Politika razvoja podeželja v programskem obdobju 2014–2020	41

Razvoj podeželja v Sloveniji

Slovenija je v okviru kmetijske politike začela posamezne strukturne ukrepe razvoja podeželja izvajati v 80. letih 20. stoletja. Večji pomen je politika razvoja podeželja dobila leta 1993, ko je bila sprejeta Strategija razvoja slovenskega kmetijstva. Z njo je kmetijstvo na podeželju prvič dobilo večnamensko vlogo – poleg pridelave hrane tudi prostorsko, okoljsko in socialno vlogo.

V tem obdobju je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano¹ začelo s sofinanciranjem razvojnih programov, t. i. projektov Celostnega razvoja podeželja in obnove vasi (CRPOV). Z njimi so občine in druge institucije na lokalnem nivoju (po t. i. »pristopu od spodaj navzgor«) skupaj s prebivalci pripravile večletne razvojne programe za izbrana območja. Projekte CRPOV so izvajali le na majhnih območjih, zato je ministrstvo leta 1996 začelo izvajati projekte na večjih območjih, in sicer t. i. Razvojne programe podeželja (RPP) in Vinsko turistične ceste (VTC).

Slovenija se je zgodaj začela zavedati pomena raznolikosti kmetijskega prostora in velikega deleža območij s težjimi pridelovalnimi pogoji, zato je leta 1990 po vzoru Avstrije in Švice določila območja z omejenimi naravnimi dejavniki. Dodelila jim je dodatna sredstva za spodbujanje kmetijske dejavnosti z namenom izravnave dodatnih stroškov pridelave.

Program reforme kmetijske politike 1999–2002 je med drugim predlagal program strukturne pomoči in novo vlogo razvoja podeželja. Otipljive posledice sprejete reforme so se udeležile v letu 2000 s spremembo oblike izravnalnih plačil, ki so se iz do tedaj proizvodno naravnanih plačil preusmerila v plačila na hektar kmetijskih zemljišč v uporabi. V letu 2001 je Slovenija sprejela prvi Slovenski kmetijsko-okoljski program (SKOP), katerega namen je bil povečanje kmetijske proizvodnje, ki bo varovala naravo in zdravje ljudi, zagotavljala trajnostno rabo naravnih virov, omogočala ohranjanje biotske pestrosti in kulturne krajine.

V letu 2003 je začela črpati sredstva predpristopne pomoči Evropske unije za izvajanje ukrepov politike razvoja podeželja iz programa SAPARD. Izvajala je ukrepe za izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega sektorja, gospodarske diverzifikacije in infrastrukture na podeželju.

Po vstopu Slovenije v Evropsko unijo je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano izvajalo razvoj podeželja v okviru Evropskega kmetijskega usmerjevalnega in jamstvenega sklada (EKUJS). Program razvoja podeželja 2004–2006 (PRP 2004–2006) je bil namenjen izvajanju ukrepov SKOP, plačilom za območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (OMD), zgodnjemu upokojevanju in podpori izvajanju EU standardov na kmetijskih gospodarstvih. Enotni programski dokument Republike Slovenije 2004–2006 (EPD) pa je kmetijstvo obravnaval znotraj tretje prednostne naloge, tj. Prestrukturiranje kmetijstva, gozdarstva in ribištva, ki je s štirimi kmetijskimi in enim gozdarskim ukrepom prispevala k večji konkurenčnosti kmetijskega, živilskega in gozdarskega sektorja ter spodbujala učinkovito rabo virov na podeželskih območjih.

Od leta 2007 Slovenija v okviru Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja izvaja Program razvoja podeželja Republike Slovenije v obdobju 2007–2013. Glavni cilji programa ob upoštevanju evropskih in slovenskih smernic so večja konkurenčnost, ustvarjanje delovnih mest, razvoj podjetništva in inovativnosti, naložbe v znanje in izkušnje ljudi, novi načini izvajanja okoljskih storitev itn.

V brošuri **Gradimo vitalno podeželje, Primeri dobrih praks Programa razvoja podeželja RS 2007–2013** so predstavljeni posamezni strokovni vidiki razvoja podeželja in najpomembnejši dosedanja dosežki programa. Sledi predstavitev petnajstih izbranih primerov dobrih praks, Mreže za podeželje in Podeželskega parlamenta ter bistvenih izhodišč razvoja evropskega podeželja v obdobju 2014–2020.

Primeri dobrih praks so bili izbrani v sodelovanju z Agencijo Republike Slovenije za kmetijske trge in razvoj podeželja, Kmetijsko gozdarsko zbornico Slovenije in Lokalnimi akcijskimi skupinami ter predstavljajo številne priložnosti za razvoj vitalnega slovenskega podeželja.

¹ Zdajšnje Ministrstvo za kmetijstvo in okolje.

Vizija razvoja podeželja v Sloveniji

prof. dr. Matija Kovačič²

Podeželje je tudi v Sloveniji še vedno eden najpomembnejših dejavnikov gospodarskega razvoja in družbenega življenja, saj zajema več kot 90 % ozemlja in dobro polovico prebivalstva. Kmetijstvo in gozdarstvo sicer ohranjata svoj primarni gospodarski pomen, vse bolj pa so poudarjene njune sekundarne funkcije, zlasti vzdrževanje kulturne krajine in zato je spodbujanje razvoja teh dveh dejavnosti ena pomembnejših vsebin razvoja podeželja. Hkrati pa prihajajo v podeželski prostor tudi druge gospodarske dejavnosti, ki krepijo njegovo gospodarsko moč. To je pozitivno. Seveda pa razvoj podeželja ne more biti usmerjen samo na gospodarsko področje. Vzporedno je treba razvijati tudi vse druge dejavnosti, ki vplivajo na kakovost življenja. Potrebe kmečkega prebivalstva se danes vse bolj izenačujejo s potrebami drugih slojev prebivalstva, pa tudi delež neagrarnega prebivalstva na podeželju se povečuje. S tem se intenzivno spreminja socialna struktura podeželja, spreminjata se življenjski in delovni ritem in s tem način življenja na podeželju.

Ob pozitivnih pa prihaja tudi do nezaželenih učinkov. Zaradi navzkrižja interesov med različnimi skupinami prebivalstva prihaja do socialnih napetosti, ki so pogosto resna ovira usklajenemu razvoju. Posebej problematična pa se s tega vidika zdi tudi pospešena urbanizacija podeželja s prostorskimi rešitvami primestnega in urbanega značaja, ki pogosto pomenijo resno oviro izvajanju kmetijske dejavnosti in razvoju kmetijskih gospodarstev ter s tem modelom urbanizacije povezana izguba, največkrat najboljših, kmetijskih zemljišč.

Ti procesi in pojavi zahtevajo poseben pristop pri načrtovanju in izvajanju razvojnih aktivnosti in zato je razvoj podeželja zelo kompleksna in strokovno zahtevna naloga, pa tudi tendence in interesi glede nadaljnjega razvoja našega prostora in posledično podeželja so različni. Mislim, da bi lahko opredelili tri tipične razvojne vizije.

Prva je **model spontanega razvoja**. Za ta scenarij je značilna neracionalna in neprilagojena urbanizacija podeželja v ravninskih in še posebej v primestnih območjih ter praznjenje hribovitih in odmaknjenih podeželskih območij. Posledice so znane: ekstenzivno širjenje naselij in drugih urbanih struktur v ravninskih območjih in posledično izguba najboljše obdelovalne zemlje ter nadaljnje drobljenje kompleksov kakovostnih kmetijskih zemljišč. V hribovitih območjih pa intenzivno napreduje zaraščanje kmetijskih zemljišč. Izguba kmetijskih zemljišč z urbanizacijo je nepovratna, pri zaraščanju pa bo vrnitev teh zemljišč v proizvodno funkcijo nekoč spet zahtevala velika vlaganja. Posledično izgubljammo številna delovna mesta in s tem dohodek v kmetijstvu, gozdarstvu in predelavi, torej na področjih, kjer imamo obnovljive lastne vire in domače tržišče. Vzporedna posledica pa je tudi razkroj značilne podeželske kulturne krajine, ki je spoznana za pomembno vrednoto in značilen element identitete Slovenije. Ta razvojni model ima korenine v miselnosti, da je treba pri vlaganjih zasledovati predvsem kratkoročno maksimiranje ekonomskih učinkov.

Kot drugega bi lahko opredelili **nostalgični model razvoja**. Veliko jih razmišlja, da bi bilo lepo in dobro v celoti ohraniti podeželje, kakršno je bilo v pretežno agrarni družbi, da je velika škoda, ker kmetije ugašajo, ker se kulturna krajina spreminja, ker propada številna dediščina, ker se spreminjajo oziroma izginjajo tradicionalni odnosi, ki so nekdanj urejali, pa tudi bogatili življenje v podeželskih skupnostih. V marsičem imajo prav. A taka razmišljanja predpostavljajo statičnost življenja, in če so ekstremistična, ne težijo k izboljševanju kakovosti življenja ter ne spodbujajo ustvarjalnosti in inovativnosti. Pogosto se izražajo v konservativnem odnosu do inovacij pa tudi v neživljenjskih merilih za varovanje kulturne in naravne dediščine. Taka miselnost je težko združljiva s sodobnim načinom dela in življenja in ni privlačna za mlade generacije.

² Avtor je upokojeni univerzitetni profesor, avtor številnih prispevkov s področja razvoja podeželja. Prispevek je bil predstavljen na prvem Slovenskem podeželskem parlamentu leta 2011.

Najbolj sprejemljiv in optimalen z vidika razvojnih učinkov pa mislim, da je **model celostnega in trajnostnega razvoja**. To je model, ki ga uveljavlja evropski in s tem tudi naš program razvoja podeželja in mislim, da ga je, bolj ali manj dosledno, osvojila tudi naša strokovna srenja. Gre za model, ki poleg optimalnih gospodarskih zasleduje tudi socialne učinke, ki prihodnost gradi na inovacijah in na upoštevanju pozitivnih izkušenj in pridobitev preteklosti, ki spoštuje, in kjer je mogoče, tudi vključuje dediščino, ki uveljavlja trajnostni način rabe naravnih virov, ki sooblikuje strpne in kooperativne socialne odnose ter s tem krepi socialno kohezijo podeželskega prebivalstva in socialni kapital, ki zasleduje vedno večjo kakovost življenja vseh prebivalcev. Za tak pristop sta nujna zavestna akcija in interdisciplinarni strokovni pristop. Potrebna je ustrezna družbena klima, ki zaznava pomen podeželja, njegovih resursov in kvalitet za splošni družbeni razvoj. Za tak pristop je nenazadnje potrebna tudi ciljno naravnana politika spodbujanja razvoja.

In kako gleda na razvoj podeželja najmlajša generacija podeželanov? Za primer navajam ugotovitve na osnovi likovne delavnice z otroki dveh nižjih razredov osnovne šole v Škocjanu na Dolenjskem, ki smo jo nekaj let nazaj izvedli v okviru izdelave programa celostnega razvoja te občine. Med najmlajšo generacijo jih je malo, ki v kmetijstvu vidijo svojo prihodnost. Pri njih je močno izražena želja po približanju podeželskega mestnemu načinu življenja. Tu gre verjetno za odraz želja odraslih, ki jih pač otroci zaznavajo iz razgovorov in iz utripa vsakdanjega življenja. Očitno pa so pri mladi generaciji zelo močni tudi vtisi in vzori iz urbanega okolja, ki jih občasno doživljajo sami, ali jih vsrkavajo preko medijev.

Ali to pomeni, da svojega naravnega, grajenega in socialnega podeželskega okolja ne cenijo več, da so mentalno že močno urbanizirani in da bodo, ko odrastejo, svoj življenjski prostor poiskali v mestih oziroma bodo poskušali še intenzivneje kot današnja aktivna generacija v urejanje svojega podeželskega prostora vnašati urbane pristope in rešitve?

Z vidika danes uveljavljenih razvojnih izhodišč in načel, ki zasledujejo ohranjanje identitete in specifičnosti podeželja, taka usmeritev mladih ni dobra. Zdi se, da bi bilo zelo pomembno pri vzgoji mladih generacij na podeželju močneje poudarjati kakovosti, posebnosti in prednosti podeželskega okolja in načina življenja, v katerem odraščajo. Mislim, da je treba v programih razvoja podeželja tem vsebinam nameniti več prostora.

Seveda pa se postavlja vprašanje, ali imamo pravico mladim generacijam določati, v kakšnem svetu bodo živeli, ko odrastejo. Težko vprašanje! A tega pravzaprav niti ne moremo. Mladi bodo v vsakem primeru izbirali po svoje, izbirali bodo tisto, kar jih bo prepričalo, kar jim bo ustrezalo in seveda tisto, kar bo mogoče. Naša dolžnost pa je, da svet, v katerem živimo, oblikujemo, kakor najbolje znamo in tako, kot mislimo, da je prav in dobro za nas in za prihodnje rodove.

Na tej točki pa trčimo na temeljno vprašanje, ki ni več le tehnične ali ekonomske narave, pač pa ima poudarjeno tudi etično razsežnost. **Kaj je dobro in prav?**

Gotovo bi vsak našel kak odgovor na to vprašanje v skladu s svojimi spoznanji in svojim sistemom vrednot. A ker živimo v medsebojni soodvisnosti, individualni odgovori ne zadoščajo. Treba je najti skupni imenovalac, če želimo usklajeno in s tem učinkovito delovati. Potreben bo nenehni dialog za usklajevanje interesov in sodelovanje pri izvajanju programov. Da so to resna in zahtevna vprašanja dokazuje dejstvo, da o njih tehtno razpravljajo številni avtorji s področja filozofije, teologije in sociologije pa tudi drugih strok. A naj na to temo za zaključek v enem stavku povzamem nekaj ključnih tez, ki jih je kot humanistična idejna izhodišča celostnega razvoja podeželja zapisal nemški humanist Friedberger: **Prav je tisto, kar je dobro za vse!**

Program razvoja podeželja RS za obdobje 2007–2013 in njegovi dosedanji dosežki

Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007–2013 (PRP 2007–2013) je skupni programski dokument Slovenije in Evropske komisije ter predstavlja programsko osnovo za črpanje finančnih sredstev iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP). Sledi smernicam Skupnosti za razvoj podeželja ter usmeritvam Lizbonske strategije, sklepom iz Göteborga in načelom Skupne kmetijske politike: ustvarjanje delovnih mest, vzpostavitev močnejše in trajnejše gospodarske rasti, spodbujanje trajnostnega razvoja in dodajanje okoljske dimenzije vsem ključnim procesom. PRP 2007–2013 je bil pripravljen in sprejet v sodelovanju s socialnimi partnerji in strokovnimi institucijami ter želi doseči nadgradnjo dosedanjih dosežkov na področju razvoja podeželja.

Podlaga za pripravo PRP 2007–2013 je Nacionalni strateški načrt razvoja podeželja 2007–2013 (NSN 2007–2013), katerega splošni cilj je uravnotežen razvoj podeželskih območij Slovenije. Aktivnosti PRP 2007–2013 upoštevajo razvojne potrebe in možnosti slovenskega podeželja. Namenjene so izboljšanju konkurenčnosti vseh treh sektorjev primarne proizvodnje – kmetijstva, živilstva in gozdarstva ter krepitvi večnamenske vloge kmetijstva in gozdov ob upoštevanju splošnega načela trajnostnega razvoja. Za uspešen razvoj podeželja je treba okrepiti tudi njegovo ekonomsko in socialno stanje ter uveljaviti podjetniško miselnost za povečanje zaposlenosti. Pozornost pa je namenjena tudi vzdrževanju kulturne krajine, varovanju okolja, trajnostnemu gospodarjenju z obnovljivimi naravnimi viri ter ohranjanju poseljenosti in identitete podeželja.

Republika Slovenija s PRP 2007–2013 izvaja izbrane ukrepe vseh štirih osi, opredeljenih v Uredbi (ES) št. 1698/2005, izhajajoč iz analize stanja in zastavljenih ciljev ter prioritet na osnovi Strateških smernic Skupnosti in NSN 2007–2013. Zanje je namenjenih skoraj 1,16 mrd €, od tega znaša prispevek Skupnosti iz EKSRP dobrih 900 mio €, preostali del pa predstavljajo nacionalna sredstva.

Prednostne naloge 1. osi – Izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja – so dvig usposobljenosti in krepitev človeškega potenciala, prestrukturiranje fizičnega kapitala, spodbujanje inovativnosti ter izboljšanje kakovosti kmetijske proizvodnje in proizvodov. Naloge prispevajo k dvigu konkurenčnosti sektorja, posodobitvi kmetijskih gospodarstev in dodani vrednosti v kmetijstvu, živilstvu in gozdarstvu, poleg tega pa vplivajo tudi na izboljšanje kakovosti okolja in življenja na podeželju.

Prednostni nalogi 2. osi – Izboljšanje okolja in podeželja – podpirata ohranjanje kmetovanja na območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (OMD) in spodbujata okolju prijazne kmetijske prakse tudi na območjih NATURA 2000. Prav tako neposredno pripomoreta k izboljšanju stanja okolja in voda, podpirata trajnostno rabo kmetijskih zemljišč in sonaravne oblike kmetovanja.

Os 3 – Izboljšanje kakovosti življenja na podeželskih območjih in spodbujanje diverzifikacije podeželskega gospodarstva – prispeva k izboljšanju zaposlitvenih možnosti in gospodarskega razvoja podeželja, h kakovosti življenja na podeželju ter ohranjanju naravne in kulturne dediščine.

Namen pristopa LEADER in prednostne naloge 4. osi je spodbujanje odločanja o razvoju posameznih podeželskih območij po »pristopu od spodaj navzgor«. Podprto je pridobivanje strokovnih znanj in animacija območij za vzpostavitev javno-zasebnih lokalnih partnerstev, njihovo vodenje, izdelava in izvajanje lokalnih razvojnih strategij ter sodelovanje in povezovanje med lokalnimi akcijskimi skupinami. Z izvajanjem pristopa LEADER so nadgrajeni cilji 1., 2. in zlasti 3. osi.

Izvajanje PRP 2007–2013 v številkah

(do 31. 12. 2011, vir: Poročilo o napredku v okviru Programa razvoja podeželja Republike Slovenije 2007–2013 za leto 2011, MKO)

OS 1: IZBOLJŠANJE KONKURENČNOSTI KMETIJSKEGA IN GOZDARSKEGA SEKTORJA			
Šifra ukrepa	Ukrep	Število upravičencev	Višina odobrenih sredstev (v EUR)
111	Usposabljanje za delo v kmetijskem, gozdarskem in živilskem sektorju	/	2.542.672
112	Pomoč mladim prevzemnikom kmetij	1.415	28.481.600
113	Zgodnje upokojevanje kmetov	139	22.082.111
121	Posodabljanje kmetijskih gospodarstev	1.932	96.422.574
122	Povečanje gospodarske vrednosti gozdov	952	19.672.784
123	Dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom	298	82.983.749
125	Infrastruktura v zvezi z razvojem in prilagoditvijo kmetijstva in gozdarstva	27 (odobrene aktivnosti)	9.463.740
132	Sodelovanje kmetijskih proizvajalcev v shemah kakovosti hrane	129	114.126
133	Podpora skupinam proizvajalcev pri dejavnosti informiranja in pospeševanja prodaje	33 (odobrene aktivnosti)	5.297.334
142	Podpore za ustanavljanje skupin proizvajalcev	8	516.510

OS 2: IZBOLJŠANJE OKOLJA IN PODEŽELJA Z UPRAVLJANJEM ZEMLJIŠČ				
Šifra ukrepa	Ukrep	Število sklenjenih pogodb	Podprte površine (ha)	Višina izplačanih sredstev (v EUR)
211	Plačila kmetom zaradi omejenih možnosti (OMD) na gorsko hribovskih območjih	36.582	259.970	159.387.317
212	Plačila kmetom na območjih z omejenimi možnostmi (OMD), ki niso gorsko-hribovska območja	13.656	96.778	41.353.764
214	Kmetijsko okoljska plačila	40.433	309.367	149.241.667
	- Ekološko kmetovanje	2.125	29.444	23.406.880
	- Ohranjanje ekstenzivnih kraških pašnikov	15	419	59.081
	- Ohranjanje ekstenzivnega travinja	1.569	10.229	1.444.800
	- Košnja grbinastih travnikov	31	30	12.606
	- Ohranjanje posebnih traviščnih habitatov	217	654	150.992
	- Integrirano poljedelstvo	1.804	46.354	27.986.339
	- Integrirano sadjarstvo	841	3.417	3.823.406
	- Integrirano vinogradništvo	2.302	1.118	11.146.635
	- Integrirano vrtnarstvo	288	1.006	583.523
	- Ohranjanje kolobarja	2.081	19.169	6.323.482
	- Ohranjanje traviščnih habitatov metuljev	95	245	51.224
	- Reja avtohtonih in tradicionalnih pasem domačih živali	1.149	/	1.938.092
	- Planinska paša brez pastirja	14	473	98.563
	- Planinska paša s pastirjem	111	4.904	1.106.702
	- Sonaravna reja domačih živali	9.743	80.619	24.170.010
	- Košnja strmih travnikov z nagibom 35–50 %	5.241	14.298	4.751.617
	- Košnja strmih travnikov z nagibom nad 50 %	3.084	5.500	2.861.442
	- Pridelava avtohtonih in tradicionalnih sort kmetijskih rastlin	2.150	6.221	1.778.628
	- Ohranjanje steljnikov	25	47	18.589
	- Strmi vinogradi z nagibom 30–40 %	636	1.237,23	371.521
	- Strmi vinogradi z nagibom nad 40 %	257	355	241.419
	- Traviški sadovnjaki	796	734	229.268
	- Ohranjanje habitatov ptic vlažnih ekst. travnikov Natura 2000	41	393	89.423
	- Pokritost tal na vodovarstvenem območju	269	860	127.672
	- Ozelenitev njivskih površin	4.910	64.767	35.702.294
	- Reja dom. živali v osrednjem obm. pojavljanja velikih zveri	639	8.874	768.338

OS 3: IZBOLJŠANJE KAKOVOSTI ŽIVLJENJA NA PODEŽELJU IN SPODBUJANJE DIVERZIFIKACIJE PODEŽELSKEGA GOSPODARSTVA			
Šifra ukrepa	Ukrep	Število upravičencev	Višina odobrenih sredstev (v EUR)
311	Diverzifikacija v nekmetijske dejavnosti	195	19.679.633
312	Podpore ustanavljanju in razvoju mikro podjetij	341	37.839.846
321	Osnovne storitve za gospodarstvo in podeželsko prebivalstvo	4	4.268.889
322	Obnova in razvoj vasi	376	24.242.719
323	Ohranjanje in izboljševanje dediščine podeželja	92 (odobrene aktivnosti)	4.607.203

OS 4: KREPITEV LOKALNIH RAZVOJNIH POBUD (LEADER)				
Šifra ukrepa	Ukrep	Število upravičencev	Območje izvajanja (km ²)	Višina odobrenih sredstev (v EUR)
41	Izvajanje lokalnih razvojnih strategij	33 LAS 660 nos. proj. 1.269.308 preb.	19.350	18.842.053
421	Izvajanje projektov sodelovanja	6	/	
431	Vodenje lokalnih akcijskih skupin	33	19.350	

V doseganju izvajanja PRP 2007–2013 velja po uspešnosti v okviru 1. osi izpostaviti zlasti ukrepe, ki nudijo podporo posodobitvam kmetijskih gospodarstev, predelavi kmetijskih proizvodov in lesa ter mladim prevzemnikom kmetij. Prav tako je program prispeval k varnosti pri delu v gozdu (izgradnja gozdnih cest in vlak ter nakup gozdarske opreme). V trenutnih gospodarskih razmerah pomaga program dosegati izboljšanje konkurenčnosti slovenskega kmetijskega, gozdarskega in živilskega sektorja, prispeva k promociji in strukturnim spremembam ter blaži padec ekonomske rasti.

V okviru 2. osi so OMD plačila prispevala k ohranjanju kmetovanja na območjih s težjimi razmerami in tako so neposredno vplivala na preprečevanje zaraščanja in s tem na ohranjanje kulturne krajine. Kmetijsko okoljska plačila pomembno podpirajo sonaravne kmetijske prakse in prispevajo k zmanjševanju vnosa kemičnih sredstev v okolje, pridelavi proizvodov/izdelkov višje kakovosti, ohranjanju avtohtonih in tradicionalnih pasem domačih živali in sort kmetijskih rastlin, ohranjanju tradicionalnih oblik kmetovanja. Vsi učinki skupaj pomenijo tudi izvajanje javnih funkcij kmetijstva, kot so vzdrževanje kulturne krajine, ohranjanje biotske raznovrstnosti in varovanje okolja.

Izvajanje PRP 2007–2013 v okviru 3. osi je pomembno prispevalo k razvoju nekmetijskih dejavnosti in ustanavljanju mikro podjetij na podeželju. S tem se je izboljšala ekonomska situacija kmetijskih gospodarstev in podjetij, povečale so se zaposlitvene možnosti. Program je s sofinanciranjem urejanja skupnih površin, vaških jeder in infrastrukture, večnamenskih zgradb skupnega pomena za lokalno prebivalstvo, objektov dediščine, muzejev, tematskih poti ipd. pozitivno vplival na dvig kakovosti življenja na podeželju.

Pomemben prispevek k razvoju posameznih podeželskih območij po »pristopu od spodaj navzgor« pa so imeli projekti LEADER, ki spodbujajo raznolik razvoj podeželja (npr. izobraževanja, oblikovanje turistične ponudbe, organizacija prireditvev, študije, raziskovanje in ohranjanje naravne in kulturne dediščine ipd.). Projekte so kot prioritete prepoznale lokalne akcijske skupine oziroma lokalna okolja.

V nadaljevanju predstavljamo konkretne dosežke tega programa, kakor so jih uresničili tisti, ki jim je program tudi namenjen.

LASTNIŠKI PRENOS KMETIJE »PR DOVČ«

Jože Primožič je prenesel kmetijo na hčer Andrejo Lokar in pridobil sredstva, namenjena zgodnjemu upokojevanju, mlada prevzemnica pa je nato kandidirala za sredstva, namenjena mladim prevzemnikom kmetij.

Vključitev v ukrepe jim je omogočila zgledno pravno-formalno ureditev prenosa kmetije, prejšnji lastnik ima zagotovljen dohodek za preživetje, sredstva, namenjena mladim prevzemnikom kmetij, pa so namenili posodobitvi kmetijskega gospodarstva.

Jože Primožič je kmetijo prevzel od svojega očeta in bil vso delovno dobo kmečki zavarovanec. V tem času je neprestano posodabljal kmetijske objekte in mehanizacijo in s tem močno razširil obseg kmetovanja tako v številu živali kot tudi v obsegu lastnih in najetih kmetijskih zemljišč. Hiter razvoj kmetije je terjal dodatno delovno silo, zato se je doma zaposlila tudi žena Ana.

Leta 2009 je Jože opravil lastniški prenos kmetije in se leta 2010 vključil v ukrep 113 – Zgodnje upokojevanje kmetov. Kmetijo je prevzela hčer Andreja Lokar in se vključila v ukrep 112 – Pomoč mladim prevzemnikom kmetij. S sredstvi so zgradili zbiralnik gnojevke z mešalnikom in črpalko, saj mlada prevzemnica in njen mož načrtujeta razvoj kmetije tudi v prihodnje.

Danes kmetija obsega 17,7 ha travnikov in 6,5 ha njiv ter 13,7 ha gozda. Osnovna dejavnost je govedoreja (od 55 do 60 glav), ukvarjajo se s prirejo mleka, letno od 120.000 do 140.000 l, in pitanjem govedi. Za polno izkoriščenost mehanizacije izvajajo v okviru strojnega krožka tudi strojne storitve.

Na kmetiji želijo predvsem zagotoviti razmere za dobro počutje živali, kar bo povečalo mlečnost, zmanjšalo stroške na enoto proizvoda in hkrati racionaliziralo delovni čas. Kandidirali so na ukrepu 121 – Posodabljanje kmetijskih gospodarstev in bodo v kratkem preuredili hlev v prosto rejo krav molznic, dogradili spremljajoče objekte (zbiralnik za gnojevko) in posodobili obstoječo kmetijsko mehanizacijo in opremo.

TRI GENERACIJE DRUŽINE PRIMOŽIČ LOKAR. (S.K.)

Vključitev v ukrepe jim je omogočila uspešen prenos kmetije. Prenos so zgleđno pravno-formalno uredili, prenosnik ima zagotovljen dohodek za preživetje, posodobili so in še bodo kmetijsko gospodarstvo, kar bo omogočilo konkurenčnost in razvoj kmetije tudi v prihodnje.

Obdobje izvedbe: 2010

Upravičenec: Jože Primožič, Andreja Lokar,
Podšentjur 6, 1270 Litija, 031 378808

Statistična regija: Osrednjeslovenska

Vključeni v ukrepe:

113 – Zgodnje upokojevanje kmetov

112 – Pomoč mladim prevzemnikom kmetij

121 – Posodabljanje kmetijskih gospodarstev

»Program razvoja podeželja nam je omogočil prenos kmetije. Ponosna sem, da nam je uspelo in da gremo s kmetovanjem naprej.«

Andreja Lokar

ZBIRALNIK ZA GNOJEVKO, POTOPNI MEŠALNIK IN ČRPALKA ZA GNOJEVKO. (S.K.)

TRANSFER OF FARM »PR DOVČ«

Beneficiary: Jože Primožič, Andreja Lokar,
Podšentjur 6, 1270 Litija, 00386
31378808

Jože Primožič transferred the ownership of the family farm to his daughter Andreja Lokar and obtained support for early retirement of farmers, while his daughter received funds aimed at helping young farmers to set up for the first time as farm holders.

Participation in these measures has enabled the family to formally and legally transfer the farm to the younger generation. The former owner has adequate income secured, while support for setting up of young farmers was used to modernise the agricultural holding.

»The Rural Development Programme has enabled us to transfer the farm. I am very proud that we have succeeded and that we can go on with farming.«

Andreja Lokar

PRENOS KMETIJE VIDEN TUDI NA POZDRAVNI TABLI. (S.K.)

EKOLOŠKA PRIDELAVA NA KMETIJI KASTELIC

Kmetija Kastelic je primer dobre prakse preusmeritve kmetije. Intenzivno prirajo mleka so nadomestili z ekološko pridelavo sadja in govedorejo. Osnovni vzrok za to je bilo pomanjkanje zemljišč za povečanje priraje mleka pa tudi pomanjkanje zemljišč za širitev gospodarskih objektov, prepoznavanje potreb na trgu ter osebno prepričanje nosilca kmetijske dejavnosti Alojza Kastelica in članov družine.

Kmetija Kastelic je še pred leti veljala za vzorno kmetijo intenzivne priraje mleka (reja krav molznic). Dolgoročni cilj na kmetiji je bil pridobiti dohodek za polno zaposlitev dveh članov družine. Razpoložljiva kmetijska in stavbna zemljišča niso dopuščala povečanja priraje mleka, zato so se odločili za preusmeritev kmetije. S preusmeritvijo v ekološko sadjarstvo so začeli v letu 2002, in sicer z ureditvijo 2,05 ha nasada jablan.

V letu 2009 so pridobili sredstva iz ukrepa 121 – Posodabljanje kmetijskih gospodarstev in zasadili 2,32 ha sadovnjaka različnih sort jablan, primernih za ekološko pridelavo (Topaz, Sansa, Gold rush in Orange rush), postavili žično ograjo, uredili namakanje in postavili mrežo proti toči.

V letu 2010 so prenehali z mlečno prirajo in se preusmerili v rejo 6 krav dojlj in služnostno vzrejo telic. V letu 2012 na kmetiji obdelujejo 4,25 ha trajnih nasadov jablan, 5,36 ha travinja in 10,53 ha njiv, vse na ekološki način in z upoštevanjem načel biodinamike. Vključeni so tudi v podukrep ekološko kmetovanje v okviru ukrepa kmetijsko okoljskih plačil.

Na ta način optimalno izrabljajo travniške in njivske površine. Z investicijo v nasad jablan pa so izboljšali delovne pogoje na kmetiji, povečali količino pridelanih jabolk ter posledično prihodek. S postavitvijo protitočne mreže in ureditvijo namakanja so zagotovili nemoteno kmetijsko pridelavo, zagotavljanje stalnega tržnega deleža in konstantne kakovosti pridelanih

NASAD JABLAN S PROTITOČNO MREŽO IN NAMAKALNIM SISTEMOM. (S. K.)

jabolk. Zaradi vključitve v sistem ekološke pridelave je zagotovljeno doseganje višjih standardov kmetijske pridelave, zmanjšano onesnaževanje okolja, povečan prihodek na delovno enoto in dosežena ekonomska stabilnost kmetijskega gospodarstva, kar omogoča konkurenčnost kmetije in njen nadaljnji razvoj.

Trenutno s sredstvi iz ukrepa 123 – Dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom gradijo objekt za predelavo in pripravo sadja, v katerem bodo uredili tudi prodajalno za neposredno trženje na kmetiji. S tem se bo kmetija iz intenzivne prireje mleka povsem preusmerila v ekološko pridelavo sadja in žit, prirejo govejega mesa, predelavo sadja in neposredno prodajo svojih pridelkov in izdelkov na kmetiji.

Obdobje izvedbe: 2009

Upravičenec: Alojz Kastelic, Mali Vrh 8, 8216 Mirna Peč, 07 3078710

Statistična regija: Jugovzhodna Slovenija

Vključeni v ukrepe:

121 – Posodabljanje kmetijskih gospodarstev

214 – Kmetijsko okoljska plačila (EK)

123 – Dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom

»V kmetijstvu so neto dohodki sorazmerno nizki, zato je za preusmeritev kmetije potrebna cela delovna doba, kar je predolgo obdobje, da bi bila preusmeritev uspešna. Program razvoja podeželja pa nam je pomagal, da smo to naredili relativno hitro in da lahko razmišljamo o nadaljnjem razvoju kmetije«.

Alojz Kastelic

OZNAČEVALNA TABLA. (S. K.)

ORGANIC FARMING ON FARM KASTELIC

Beneficiary: Alojz Kastelic, Mali Vrh 8, 8216 Mirna Peč, 00386 73078710

Farm Kastelic is a good practice example of conversion of intensive milk production to organic fruit and cattle production. The main reason for conversion was lack of land to expand the milk production and farm buildings, as well as identified needs on the market and personal conviction of the farm holder Alojz Kastelic and his family.

»Net revenue in agriculture is fairly low and converting the farm fully would require many, many years, which is far too long a period to make the conversion effective. The Rural Development Programme has helped us to complete the conversion relatively quickly and thus enabled us to focus our efforts into further development of the farm.«

Alojz Kastelic

KRAVE V IZPUSTU. (S. K.)

POSODOBITEV **KMETIJE HRIBERNIK** IN KMETOVANJE NA OBMOČJIH Z OMEJENIMI MOŽNOSTMI KMETOVANJA

Večina kmetijskih površin kmetije Hribernik leži na območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost, zato prejema OMD plačila. Ivan Oblak se je vključil v ukrep zgodnjega upokojevanja kmetov, kmetijo pa je prevzel sin Dominik in kandidiral za sredstva, namenjena mladim prevzemnikom kmetij. Po pridobitvi potrebne projektne dokumentacije je kandidiral za sredstva, namenjena posodabljanju kmetijskih gospodarstev, kar je omogočilo sofinanciranje izgradnje hleva za krave molznice in jame za gnojevko, nakup opreme za krave molznice ter druge potrebne kmetijske mehanizacije. Z naložbo so na kmetiji povečali število krav molznic in prirejo mleka, kar je vplivalo na večji dohodek in boljšo konkurenčnost kmetije. Prav tako so ohranili delovno mesto, izboljšali so pogoje za dobrobit živali, zmanjšali negativne vplive na okolje ter povečali varnost in učinkovitost pri delu.

Kmetija Hribernik je t. i. zaščiten kmetija in se nahaja v zaselku Lepa Njiva na nadmorski višini 550 m. Večina površin, tj. 15 ha travnikov, 1,5 ha njiv in 25 ha gozda, leži na območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost, zato kmetija prejema OMD plačila iz ukrepa 211 – Plačila kmetom zaradi omejenih možnosti na gorskih območjih. Na kmetiji živijo tri

generacije osemčlanske družine Oblak, na njej pa je zaposlen lastnik Dominik. Poleg lastnih površin obdelujejo tudi 9 ha kmetijskih zemljišč, ki jih imajo v dolgotrajnem zakupu.

Proizvodna usmeritev na kmetiji je prireja mleka, redijo 37 govedi, od tega 21 krav molznic in letno pridelajo okoli 115.000 l mleka. Poleg osnovne kmetij-

MLADI PREVZEMNIK DOMINIK OBLAK S SVETOVALKO KGZS. (MKO)

ske dejavnosti imajo tudi dopolnilno dejavnost, in sicer storitev s kmetijsko mehanizacijo – vzdrževanje cest in pluzenje snega.

Na kmetiji so imeli dotrajan hlev in zastarelo kmetijsko mehanizacijo, ki ni več omogočala učinkovitega ter varnega dela. Na drugi strani so se kazale možnosti za povečanje kmetijskih zemljišč (dedovanje, zakup), sin Dominik pa je videl tudi veliko priložnosti za razvoj kmetije.

Leta 2006 je oče Ivan dopolnil 55 let starosti, se vključil v ukrep 113 – Zgodnje upokojevanje kmetov in se upokojil. V letu 2007 je Dominik kandidiral na razpisu ukrepa 112 – Pomoč mladim prevzemnikom kmetij in vsa sredstva vložil v pridobivanje gradbene dokumentacije za novogradnjo hleva in jame za gnojevko. Leta 2009 je pridobil sredstva iz ukrepa 121 – Posodabljanje kmetijskih gospodarstev, kar je omogočilo sofinanciranje izgradnje hleva za krave molznice in jame za gnojevko, nakup opreme za krave molznice (krmilna naprava, hlevska oprema, hladilni bazen za mleko, molzišče) ter nakup druge potrebne kmetijske mehanizacije (traktor, ovijalka za bale, balirka, trosilec mineralnih gnojil, cisterna za gnojevko in črpalka za zračenje ter mešanje gnojevke).

Z izvedeno naložbo so na kmetiji povečali število krav molznic in količino pridelanega mleka, kar je vplivalo na večji dohodek in boljšo konkurenčnost kmetije, ohranili so delovno mesto, izboljšali pogoje za dobrobit živali, kar je vplivalo tudi na kakovost mleka. Naložba ima pozitiven vpliv tudi na varovanje okolja ter večjo varnost in učinkovitost pri delu (manj ročnega dela). Z navedenimi aktivnostmi so ustvarjeni pogoji za nadaljnji razvoj kmetije.

Obdobje izvedbe: 2007–2011

Upravičenec: Ivan Oblak, Dominik Oblak, Lepa Njiva 17, 3330 Mozirje, 031 649944

Statistična regija: Savinjska

Vključeni v ukrepe:

211 – Plačila kmetom zaradi omejenih možnosti na gorskih območjih

112 – Pomoč mladim prevzemnikom kmetij

121 – Posodabljanje kmetijskih gospodarstev

»Brez Programa razvoja podeželja bi lahko leta varčeval, pa mi ne bi uspelo. Z njegovo pomočjo lahko zdaj delam na kmetiji in to sem si vedno želel.«

Dominik Oblak

MODERNISATION OF FARM HRIBERNIK AND FARMING IN LESS FAVOURED AREAS

Beneficiary: Ivan Oblak, Dominik Oblak, Lepa Njiva 17, 3330 Mozirje, GSM 00386 31649 944

Majority of agricultural land of farm Hribernik is located in less favoured areas and therefore the farm obtains LFA payments. Ivan Oblak participates in measure early retirement of farmers and his son Dominik has set up as farm holder for the first time. He also obtained funds for modernisation of the agricultural holdings, which were used for construction of a dairy cow stable and slurry pit, as well as for purchase of equipment for dairy cows and other mechanisation in agriculture. The investment enabled the farm to increase the number of dairy cows and milk production, which resulted in increased income and competitiveness of the farm. Moreover, they preserved a job on the farm, improved animal welfare, reduced adverse environmental impacts, and improved labour productivity and safety at work.

»Without the Rural Development Programme I would have to save up for years and wouldn't make it. These funds have enabled me to work on the farm and this is what I've always wanted.«

Dominik Oblak

HLEV ZA KRAVE MOLZNICE. (S. K.)

OD PANJA DO STREHE – NAKUP GOZDARSKE MEHANIZACIJE NA **KMETIJI ŠPAN**

Z nakupom sodobne gozdarske mehanizacije so na kmetiji Špan povečali učinkovitost in varnost gozdarskega dela gozdno lesne verige, saj na kmetiji v okviru samostojnega podjetništva (s. p.) opravljajo gozdarske storitve, razrez lesa in krovsko dejavnost. S posodobitvijo gozdne proizvodnje so omogočili novo zaposlitev ter povečali konkurenčnost svojih storitev na področju pridobivanja in primarne predelave lesa.

Kmetija Špan obsega 32 ha, od katerih je približno 10 ha kmetijskih površin (0,30 ha vinogradov, 0,17 ha travniških sadovnjakov, 9 travnikov), 22 ha je pretežno listnatega gozda, v najemu pa imajo še 3 hektarje travnikov.

V celoti leži na območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost, zato kmetija prejema OMD plačila iz ukrepa 211 – Plačila kmetom zaradi omejenih možnosti na gorskih območjih. V prej steljarjenem gozdu zadnja leta opravljajo premeno.

Na kmetiji dobijo iz ukrepa 214 – Kmetijsko okoljska plačila podporo za sonaravno rejo domačih živali ter košnjo strmih travnikov z nagibom od 35 % do 50 % in nad 50 %.

Večino dohodka kmetija ustvari z gozdarstvom, razrezom lesa in krovstvom, poleg tega pa imajo v hlevu 22 glav govedi za prirejo mesa.

Ladislav Zupan in njegov sin Martin, ki je v okviru s. p. že prevzel žagarski in krovski del storitev, sta usposobljena za dela v gozdno-lesni verigi. Podjetništvo na kmetiji se je prek sodelovanja v strojnem krožku in dopolnilne dejavnosti razvilo v poslovno organiziranost v okviru s. p., ki dodatno zaposluje še dva delavca. Ladislav je aktiven tudi na področju izvajanja tečajev za varno delo v gozdu in je eden od ustanoviteljev Društva lastnikov gozdov Mirenske doline.

Pred posodobitvijo so bili na kmetiji stroji in

LADISLAV IN MARTIN ZUPAN OB GOZDARSKEM TRAKTORJU. (Z. P.)

oprema za posek in spravilo lesa zastareli ter zaradi tega neprimerni za varno in učinkovito opravljanje dejavnosti. Z njimi ni bilo mogoče racionalno izrabljati lastnih gozdnih površin in opravljati gozdarskih storitev, zato so v okviru ukrepa 122 – Povečanje gospodarske vrednosti gozdov v letih 2009 in 2010 kupili traktor kolesnik za delo v gozdu, opremljen z dvobobenskim gozdarskim vitlom z daljinskim krmiljenjem. Traktor zaradi prednje odzivne deske s hidravlično kljuko uporabljajo tudi za manipulacijo lesa na lesnem skladišču in podajanje hlodov na žago.

Sodobna mehanizacija jim je omogočila, da so bistveno izboljšali učinkovitost gozdarske proizvodnje. Zmanjšali so stroške sečnje in spravila lesa ter občutno povečali varnost pri delu v gozdu. Naložba je zmanjšala poškodbe gozda, povezane s sečnjo in spravilom ter onesnaževanje okolja. Zaradi nižjih stroškov in večje učinkovitosti se je povečala dodana vrednost celotne gozdno lesne verige in gozdarskih storitev, kar posledično dviga tudi dohodek kmetije. Njena večja konkurenčnost predstavlja tudi primerno osnovo za nadaljnji razvoj kmetije na področju gozdarstva in predelave lesa.

Obdobje izvedbe: 2009–2010

Upravičenec: Ladislav Zupan, Kladje pri Krmelju 1, 8297 Šentjanž, 041 764618

Statistična regija: Spodnjeposavska

Vključen v ukrepe:

122 – Povečanje gospodarske vrednosti gozdov

211 – Plačila kmetom zaradi omejenih možnosti na gorskih območjih

214 – Kmetijsko okoljska plačila (REJ, S 35, S 50)

»Prepričan sem, da morajo nakupi gozdarske mehanizacije, sofinancirani v okviru Programa razvoja podeželja za področje gozdarstva, omogočiti kmetijam boljši zaslužek iz gozda. Stroji naj delajo in prinašajo denar, mi pa se trudimo za njihovo čim večjo izkoriščenost. Pri nas je nov traktor s sodobno gozdarsko opremo bistveno povečal učinkovitost in varnost v gozdno lesni verigi, ki v okviru naše kmetije sega od panja do strehe. Pozdravljam načrte občin Šentrupert, Mokronog-Trebelno in Mirna za energetska oskrbo z lesno biomaso iz okoliških gozdov, k njihovi izvedbi pa se bomo z našimi sodobnimi kapacitetami z veseljem priključili.«

Ladislav Zupan

FROM TREE STUMP TO ROOF – PURCHASE OF FORESTRY MECHANISATION ON FARM ŠPAN

Beneficiary: Ladislav Zupan, Kladje pri Krmelju 1,
8297 Šentjanž, 00386 41764618

The purchase of modern forestry mechanisation enabled farm Špan to increase the efficiency and safety at work in forestry services, timber cutting and roof works. Modernisation of the forestry production has helped create a new job and improve the competitiveness of wood harvesting and primary wood processing services on the farm.

»I believe that the purchase of forestry mechanisation co-financed by the Rural Development Programme must ensure better income to farmers from forestry. The machines should work and make money, while we should endeavour to maximise their utilisation. A new tractor with sophisticated forestry equipment has considerably improved the safety at work in forest and the efficiency of wood harvesting and primary wood processing services on our farm, which range from tree stump to roof. I welcome the plans of municipalities Šentrupert, Mokronog-Trebelno and Mirna who opted for energy production from biomass from the neighbouring forests, and with our advanced capacities we will gladly join in their implementation.«

Ladislav Zupan

ŽAGA NA KMETIJI ŠPAN. (U. K.)

UREDITEV SADOVNJAKOV TER IZGRADNJA IN OPREMA SORTIRNO-PAKIRNEGA CENTRA ZA SADJE PODJETJA EVROSAD D.O.O. KRŠKO

Ureditev sadovnjakov, postavitve protitočnih mrež, nakup kmetijske mehanizacije in oprema hladilnic s sredstvi, namenjenimi posodabljanju kmetijskih gospodarstev, so podjetju Evrosad d.o.o. Krško omogočili posodobitev in širitev pridelave ter zaposlitev 27 delavcev. Z izgradnjo in opremo visoko zmogljivega sortirno-pakirnega centra s sredstvi, namenjenimi dodajanju vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom, pa so avtomatizirali sortiranje in pakiranje sadja, ki ga danes uspešno tržijo v Sloveniji, na območju nekdanje Jugoslavije, v Angliji, Romuniji, Skandinaviji, Rusiji in na Bližnjem vzhodu.

Sadjarstvo ima zaradi naravnih danosti v Posavju tradicijo, intenziven razvoj sadjarstva pa sega v leto 1952. Družba Evrosad d.o.o. Krško je bila ustanovljena leta 1995, njena glavna dejavnost je integrirana pridelava 11.000 t sadja letno – jabolk (235 ha), hrušk (40 ha) in breskev (10 ha). Družba ima 18 % sadovnjakov v hribovsko gorskem območju, za te površine prejme plačila zaradi omejenih možnosti na gorskih območjih. Z integriranim sadjarstvom so vključeni v ukrep 214 – Kmetijsko okoljska plačila. Leta 2004 so pridobili še standard GLOBALG.A.P. in leta 2007 Tesco Nature's Choice.

Danes podjetje zaposluje 137 delavcev, od julija do novembra pa zaposli še 250 sezonskih delavcev. Sadje tržijo v Sloveniji, na območju nekdanje Jugoslavije, dve tretjini pridelave pa izvozijo v Anglijo, Romunijo, Skandinavijo, Rusijo in na Bližnji vzhod.

Septembra 2000 je bila ustanovljena družba Sadjarstvo Blanca, povezana družba skupine Evrosad, ki zaposluje 30 delavcev. V tem času je podjetje začelo sodelovati z 58 sadjarji iz sevniške, brežiške in krške občine, ki skupaj pridelujejo sadje na 100 ha.

Za uspešno delovanje družbe je bilo treba prenoviti nasade, zato so kandidirali za sredstva ukrepa 121 – Posodabljanje kmetijskih gospodarstev. Uredili so sadovnjake – nove naprave s tržno zanimivimi sortami, postavili protitočne mreže, kupili kmetijsko mehanizacijo (traktorje, trosilce, mulčerje ipd.) in kupili nove »PVC boxe« za shranjevanje pridelka.

Zaradi povečanega obsega pridelave in tržnih zahtev po novih embalažah se je podjetje leta 2009 odločilo za izgradnjo novega sortirno-pakirnega centra in kandidiralo na razpisu za ukrep 123 – Dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom.

Danes lahko v novem centru letno spakirajo in odpremijo 35.000 ton sadja, ki ga odkupujejo tudi od drugih slovenskih proizvajalcev. Sortirno linijo sestavljata dve liniji iz 21 vodnih kanalov kapacitete 10 t/h. Omogočeno je sortiranje po barvi, kakovosti, teži in velikosti sadja. Zagotovljena je popolna sledljivost od prevzema zabojnikov v hladilnici do točnega izplena in zaloge v presortiranih zabojnikih.

V pakirnici deluje 5 linij za pakiranje sadja, katerih skupna kapaciteta je 16 t/h. Omogočajo avtomatsko

HLADILNO-SORTIRNO-PAKIRNI CENTER (HSPC) EVROSAD MED SADOVNJAKI. (MKO)

potopitev v vodni kanal, pakiranje v kartone, lepljenje nalepk, egalizacijo teže, pakiranje, avtomatsko deklariranje, zlaganje na paleto, ovijanje palete s folijo itn.

Sortirno-pakirni center je za podjetje velika pridobitev, saj pomeni visoko zmogljivostno avtomatizirano pripravo sadja za trg in ustreza najvišjim standardom in predpisom.

V prihodnjih letih v podjetju načrtujejo nadaljnjo ureditev sadovnjakov in postavitve protitočnih mrež, kar bo še izboljšalo konkurenčnost na trgu.

Obdobje izvedbe: 2007–2011

Upravičenec: EVROSAD, Cesta 4. julija 134, 8270 Krško, info@evrosad.si, 07 4904130, <http://www.evrosad.si/>

Statistična regija: Spodnjeposavska

Vključeni v ukrepe:

121 – Posodabljanje kmetijskih gospodarstev

123 – Dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom

211 – Plačila kmetom zaradi omejenih možnosti na gorskih območjih

214 – Kmetijsko okoljska plačila (IPS)

»Sredstva PRP so bila za nas ključnega pomena pri odločitvah za izvedbo investicij v teh težkih gospodarskih pogojih. Investicije so v kmetijstvu, zaradi konkurenčnih tržnih razmer in prilagajanja podnebnim spremembam, življenjskega pomena.«

Boštjan Kozole,
direktor podjetja Evrosad d.o.o. Krško

PAKIRNICA SADJA. (MKO)

ORCHARD RENEWAL AND CONSTRUCTION AND EQUIPMENT OF A FRUIT SORTING AND PACKAGING HALL BY ENTERPRISE EVROSAD D.O.O. KRŠKO

Beneficiary: EVROSAD, Cesta 4. julija 134, 8270 Krško, info@evrosad.si, 00386 74904130, <http://www.evrosad.si/>

Orchard renewal, setting up of anti-hail nets, purchase of agricultural mechanisation and cold storage equipment co-financed with funds aimed at modernisation of agricultural holdings enabled the enterprise Evrosad d.o.o. Krško to modernise and expand the production and to employ 27 people. Funds aimed at adding value to agricultural and forestry products were used to construct and equip a highly advanced sorting and packaging hall, based on which fruit sorting and packaging was automated. Hence, the fruit has been successfully marketed throughout Slovenia, the republics of former Yugoslavia, England, Romania, Scandinavia, Russia and in the Middle East.

»RDP funds have been crucial for us in deciding for investments in these difficult economic conditions. Due to competitive market conditions and climate change adaptation, investments in agriculture are of vital importance.«

Boštjan Kozole,
Director of Evrosad d.o.o. Krško

SORTIRNA LINIJA Z 21. VODNIMI KANALI. (MKO)

USTANOVITEV IN DELOVANJE SKUPINE PROIZVAJALCEV EKSTRA DEVIŠKEGA OLJČNEGA OLJA SLOVENSKE ISTRE (EDOOSI)

S sredstvi, namenjenimi ustanavljanju in delovanju skupin proizvajalcev ter sredstvi, namenjenimi skupinam proizvajalcev pri dejavnostih informiranja in pospeševanja prodaje, je Društvo oljkarjev slovenske Istre ustanovilo Skupino proizvajalcev ekstra deviškega oljčnega olja Slovenske Istre (EDOOSI). Z njenim delovanjem se je povečala pridelava kakovostnega ekstra deviškega oljčnega olja z zaščiteno označbo porekla, »Ekstra deviško oljčno olje slovenske Istre« pa je prvi slovenski kmetijski pridelek, vpisan v register zaščitene oznake porekla in zaščitene geografske oznake v Evropski uniji.

V Sloveniji je primanjkovalo zaščitene kakovostnega ekstra deviškega oljčnega olja, zato je Društvo oljkarjev slovenske Istre leta 2008 kandidiralo na sredstva ukrepa 142 – Podpore za ustanavljanje skupin proizvajalcev.

Skupina proizvajalcev ekstra deviškega oljčnega olja Slovenske Istre (EDOOSI) je bila ustanovljena leta 2008 z namenom povečanja letne pridelave oljčnega olja višje kakovosti v Slovenski Istri, skupnega enotnega nastopa na trgu z novo celostno podobo ter povečanja ponudbe in prodaje olja po maloprodajni poti. Skupina trenutno šteje 72 članov, ki so tudi tržni pridelovalci EDOOSI.

Posebnosti EDOOSI so pogojene s podnebnimi pogoji, izborom sort, takojšnjo predelavo (čas skladiščenja obranih plodov ne sme biti daljši kot 48 ur), tehnologijo predelave (hladno stiskanje oljk, kjer temperatura ne sme preseči 27 stopinj) in njeno sledljivostjo, notranji in zunanji kontroli in varstvom pred škodljivci (integrirana ali ekološka pridelava

oljk). Obiranje oljk je ročno oziroma s pripomočki, kot so grabljice (ročne ali pa z mehanskim pogonom).

Z organiziranjem pridelovalcev so postavili osnove za nadaljevanje črpanja sredstev iz ukrepa 142 – Podpora za ustanavljanje in delovanje skupin proizvajalcev kot tudi iz drugih ukrepov Programa razvoja podeželja 2007–2013. Leta 2009 so pridobili sredstva iz ukrepa 133 – Podpora skupinam proizvajalcev pri dejavnostih informiranja in pospeševanja prodaje za proizvode, ki so vključeni v sheme kakovosti hrane, s katerimi so oblikovali celostno grafično podobo ter pospešili promocijo in prodajo. S ponovno kandidaturo na ukrep 142 so v naslednjih letih dobili sredstva za izboljšanje in profesionalizacijo dela EDOOSI. Z drugo kandidaturo na ukrep 133 pa so se usmerili v promocijske nastope in trženje.

Ekstra deviško oljčno olje slovenske Istre je prvi slovenski kmetijski pridelek, vpisan v register zaščitene oznake porekla in zaščitene geografske oznake v Evropski uniji. Evropsko priznana zaščita

OLJKE V SLOVENSKEI ISTRI. (MKO)

je pomembna predvsem zaradi prepoznavnosti. S predstavljenimi aktivnostmi se je povečala samooskrba s slovenskim oljem z zaščiteno označbo porekla (v letu 2008 18.000 l, v letu 2011 47.890 l), izboljšala se je organiziranost proizvajalcev in njihov nastop na trgu, izboljšal se je nadzor pridelave itn.

Obdobje izvedbe: 2008–2011

Upravičenec: Društvo oljkarjev slovenske Istre, Ulica 15. maja 17, 6000 Koper, dosi@siol.net, 05 6630723, 031 442352, <http://www.dosi.si/o-nas/edosi-zop>

Statistična regija: Obalno-kraška

Vključeni v ukrepa:

- 142 – Podpora za ustanavljanje in delovanje skupin proizvajalcev
- 133 – Podpora skupinam proizvajalcev pri dejavnostih informiranja in pospeševanja prodaje za proizvode, ki so vključeni v sheme kakovosti hrane

»Iz Programa razvoja podeželja je skupina pridobila zagonna sredstva za organizacijo pridelovalcev oljčnega olja in izpeljala je potrebne postopke do pridobitve zaščitene označbe porekla. V nadaljevanju se je pokazala potreba po promociji. Številne promocijske aktivnosti so pripomogle k prepoznavnosti ekstra deviškega oljčnega olja z zaščiteno označbo porekla in potrošnika podučile o pomenu sledljivosti in nadzora od pridelave do prodaje.«

mag. Mirjana Klodič,
predsednica Društva oljkarjev slovenske Istre

OLJČNI NASAD. (MKO)

SETTING UP AND OPERATION OF EXTRA VIRGIN OLIVE OIL PRODUCER GROUP FROM THE SLOVENSKA ISTRA REGION (EDOOSI)

Beneficiary: Društvo oljkarjev slovenske Istre (Association of olive growers and olive oil producers from the Slovenska Istra region), Ulica 15. maja 17, 6000 Koper, dosi@siol.net, 00386 56630723, 00386 31442352, <http://www.dosi.si/o-nas/edosi-zop>

The funds intended for setting up and operation of producer groups and support to producer groups for information and promotion activities were used by the Association of olive growers and olive oil producers from the Slovenska Istra region to set up the Extra virgin olive oil producer group from the Slovenska Istra region (EDOOSI). The producer group facilitated and increased the production of extra virgin olive oil protected with designation of origin. The extra virgin olive oil from the Slovenska Istra region is the first Slovene agricultural product to have been entered in the Register of protected designation of origin and protected geographical indications in the EU.

»The Rural Development Programme has provided the group with start up funds to organise olive oil producers and take all the necessary steps to obtain the designation of origin. Afterwards, a need for promotion was identified. Numerous promotion activities have helped improve the visibility of extra virgin olive oil protected by designation of origin and raise consumer awareness of traceability and control throughout the process from production to sale.«

Mirjana Klodič, M. Sc.
President of the Association of olive growers and olive oil producers from the Slovenska Istra region

IZDELKI SKUPINE PROIZVAJALCEV EDOOSI. (MKO)

KMETIJSKO OKOLJSKI PODUKREPI NA VISOKOGORSKI KMETIJI SREBNIK

Kmetovanje na kmetiji Srebnik je zaradi velike nadmorske višine zelo zahtevno.

Vse kmetijske površine se nahajajo na območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost, zato kmetija prejema OMD plačila. Prejemajo tudi kmetijsko okoljska plačila, ki ugodno vplivajo na varovanje okolja. Oba ukrepa pomembno prispevata tudi k izboljšanju ekonomskega položaja kmetije in ohranitvi delovnega mesta. Posledično se ohranjajo obdelana kmetijska zemljišča in kulturna krajina ter poseljenost podeželja, v veliko pomoč pa so bila tudi sredstva, namenjena mladim prevzemnikom kmetij in zgodnjemu upokojevanju kmetov.

Kmetija Srebnik je t. i. zaščiten kmetija in leži v celku na nadmorski višini od 900 do 1200 m. Obsega 9,45 h travnikov in pašnikov, 2,01 njiv in 25,53 ha gozda. Na njej živijo tri generacije družine Plimon, ki poleg lastnih obdelujejo še zemljišča v najemu.

Na kmetiji je zaposlena lastnikova partnerica Nada Pečonič, lastnik Robert Plimon aktivno dela na kmetiji v popoldanskem času, v veliko pomoč pri delu pa sta tudi njegova starša. Proizvodna usmeritev na kmetiji je prireja mleka, redijo 18 krav večinoma lisaste pasme in letno pridelajo od 90.000 do 100.000 l mleka. Del dohodka dobijo tudi z izkoriščanjem gozda, zaradi velike nadmorske višine pa je kmetovanje na kmetiji zelo zahtevno.

Vse kmetijske površine se nahajajo na območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost, zato kmetija prejema OMD plačila iz ukrepa 211 – Plačila kmetom zaradi omejenih možnosti na gorskih območjih. Dodatno na kmetiji dobijo iz ukrepa 214–Kmetijsko okoljska plačila podporo za košnjo strmih travnikov z nagibom 35–50 %, košnjo strmih travnikov z nagibom nad 50 %, sonaravno rejo domačih živali ter travniške sadovnjake. Sredstva so namenjena kritju dodatnih stroškov, ki jih ima kmetija z izpolnjevanjem zahtev iz posameznega kmetijskega podukrepa.

Oba ukrepa sta pomembno prispevala k ohranjanju okolja, izboljšanju ekonomskega položaja

TRI GENERACIJE DRUŽINE PLIMON. (MKO)

kmetije in pripomogla k ohranitvi delovnega mesta ter konkurenčnosti. Posledično se ohranjajo obdelana kmetijska zemljišča in kulturna krajina ter poseljenost podeželja.

V preteklih letih so na kmetiji z lastnimi sredstvi v celoti posodobili kmetijsko mehanizacijo z linijo za spravilo osnovne krme. V veliko pomoč pa so bila tudi sredstva, pridobljena iz naslova ukrepa 112 – Pomoč mladim prevzemnikom kmetij, prenosnik Adam Plimon, oče mladega prevzemnika, pa prejema rento iz ukrepa 113 – Zgodnje upokojevanje kmetov.

Lastnik v bližnji prihodnosti načrtuje posodobitev hleva, kar bo izboljšalo pogoje za dobrobit živali.

Obdobje izvedbe: 2007

Upravičenec: Adam Plimon, Robert Plimon
Ojstrica 14, 2370 Dravograd, 02 8782657, 040 580680

Statistična regija: Koroška

Vključeni v ukrepa:

211 – Plačila kmetom zaradi omejenih možnosti na gorskih območjih

214 – Kmetijsko okoljska plačila (S 35, S 50, REJ, TSA)

»Oče mi je rekel, da kmetije ne smem dati iz domačih rok. Program razvoja podeželja nam je pri tem veliko pomagal.«

Adam Plimon

KMETIJA ŠREBNIK SE NAHAJA NA 1050 M NADMORSKE VIŠINE. (MKO)

AGRI-ENVIRONMENT SUBMEASURES ON MOUNTAIN FARM ŠREBNIK

Beneficiary: Adam Plimon, Robert Plimon, Ojstrica
14, 2370 Dravograd, 00386 28782657,
00386 40580680

Farming on farm Šrebnik which is located at high altitude is very difficult.

The farm's entire agricultural area is in less favoured areas. Therefore, the farm obtains LFA payments. They also obtain agri-environment payments, which have a beneficial impact on the environment. Both measures also significantly contribute to improving the economic situation and retaining a job on the farm, as well as to maintaining agricultural land and landscape utilised and rural areas populated.

Funds aimed at setting up of young farmers and early retirement of farmers have also had great impact.

»My father told me the farm must stay in the family. In this respect, the Rural Development Programme was great help.«

Adam Plimon

KRAVE V IZPUSTU PRED HLEVOM. (MKO)

KMETIJSKO OKOLJSKI PODUKREPI NA KMETIJI GRAMC

Kmetovanje na območjih z omejenimi možnostmi zaradi težjih naravnih danosti kmetiji Gramc ne omogoča intenzivne kmetijske pridelave, zato so se pred leti odločili za vključitev vinogradov v integrirano pridelavo, od leta 2010 pa je kmetija z ostalimi kmetijskimi površinami vključena v ekološko kmetovanje.

Ponudba proizvodov ekološke in integrirane pridelave kmetije Gramc je namenjena potrošniku, ki prepozna prednosti kakovostne in varne, lokalno pridelane hrane, ki jo kmetija želi v prihodnje še nadgraditi.

Kmetija Gramc leži v hribovitem svetu Gorjancev v vasi Jablance. Nosilka kmetije je Alenka, ki je zaposlena na kmetiji, pri delu pa ji aktivno pomagajo tudi vsi člani družine. Kmetija obsega 2 ha vinogradov, 1 ha sadovnjakov, 3 ha njiv, 6 ha travnikov in 8 ha gozda.

Ker naravni pogoji ne omogočajo intenzivne živinorejske reje, so se leta 2009 odločili za ekstenzivno rejo krav dojilj in bikov za nadaljnjo rejo. Živali pasejo celo leto, uredili pa so tudi izpust v zimskem času. Leta 2010 so živinorejsko prirejo vključili v ekološko kmetovanje. V ta način kmetovanja, pri katerem upoštevajo tudi načela biodinamike, so vključili travinje, travniške sadovnjake ter njive, kjer pridelujejo

predvsem žita in krompir. Vinograde obdelujejo po načelih integrirane pridelave, glavni proizvod kmetije pa je vino cviček.

Vse kmetijske površine se nahajajo na območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost, zato kmetija prejema OMD plačila iz ukrepa 211 – Plačila kmetom zaradi omejenih možnosti na gorskih območjih.

Na kmetiji dobijo iz ukrepa 214 – Kmetijsko okoljska plačila podporo za ekološko kmetovanje, integrirano vinogradništvo, košnjo strmih travnikov z nagibom 35–50 %, pridelavo avtohtonih in tradicionalnih sort kmetijskih rastlin (Žametna črnina, Kraljevina) ter strme vinograde z nagibom 30–40 %.

EKOLOŠKA REJA GOVEDI. (S. K.)

Sonaravni način kmetovanja in vključitev v omejen ukrepa ima številne pozitivne učinke, in sicer nadstandardno skrb za dobrobit živali, zmanjšanje negativnih vplivov kmetijstva na okolje, ohranjanje biotske raznovrstnosti, ohranjanje kulturne krajine, ohranitev delovnih mest in tudi ohranjanje obdelanosti kmetijskih površin v OMD.

V prihodnje načrtujejo nadgradnjo predelave sadja in mesa ter pridobitev dodatnega vira zaslužka z registracijo dopolnilne dejavnosti vinotoča.

Obdobje izvedbe: 2007

Upravičenec: Alenka Gramc, Jablance 1, 8311
Kostanjevica na Krki, 07 4987783

Statistična regija: Spodnjeposavska

Vključeni v ukrepa:

211 – Plačila kmetom zaradi omejenih
možnosti na gorskih območjih

214 – Kmetijsko okoljska plačila (EK, IVG, S 35,
SOR, V 30)

»Vključenost v ukrepe Programa razvoja podeželja je dodaten dohodek kmetije, ki nam pomaga pri nadaljnjem razvoju kmetije. Za ekološko pridelavo pa smo se odločili zaradi naravnih danosti, osebnega prepričanja in tržnih priložnosti.«

Alenka Gramc

ŠTRMI VINOGRADI NA KMETIJI GRAMC. (MKO)

AGRI-ENVIRONMENT SUBMEASURES ON FARM GRAMC

Beneficiary: Alenka Gramc, Jablance 1, 8311
Kostanjevica na Krki, 00386 74987783

Difficult natural conditions in less favoured areas make intensive agricultural production very problematic. Therefore, farm Gramc had decided several years ago to engage their vineyards in integrated production, while the remaining agricultural area on the farm has been included in organic farming since 2010.

The products from organic and integrated production of farm Gramc are intended for consumers who can recognise the benefits of high-quality, safe and locally produced food. In the future the farm wants to upgrade its product range.

»Participation in the Rural Development Programme measures ensures additional income of the family, which helps us to further develop the farm. We decided to engage in organic farming due to natural conditions, personal conviction and market opportunities.«

Alenka Gramc

TRGATEV JAGODNEGA IZBORA. (MKO)

RAZVOJ TURISTIČNE DEJAVNOSTI NA KMETIJI CUK

Kmetija Cuk je z razvojem turistične dejavnosti ter pridobitvijo sredstev za diverzifikacijo v nekmetijske dejavnosti in dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom nadgradila osnovno kmetijsko dejavnost živinoreje. Razvili so turistično ponudbo kmetije, za goste oblikovali različne turistične produkte, z novo dejavnostjo pa se je povečal tudi dohodek kmetije.

Lastnik kmetije Peter Cuk je po dedku podedoval kmetijo z 10 hektarji površine, gospodarskim poslopjem in kmetijsko mehanizacijo. Zaključil je šolanje podjetništva in leta 2006 opravil kmetijsko usposabljanje. S pomočjo staršev je leta 2008 dokupil zemljo in danes kmetija obsega 28,03 ha kmetijskih površin (12,59 ha travnikov, 15,19 ha njiv in 0,25 ha gozda).

Osnovna kmetijska dejavnost je živinoreja, redijo škotsko višavsko govedo, islandske konje, ovce, krškopoljske prašiče in damjake. Registrirano imajo dopolnilno dejavnost, tj. turizem na kmetiji in ponujajo vodene ogled kmetije, degustacije ipd. Kulinarična ponudba temelji na lastnih suhomesnatih izdelkih, bograču, odojku, jagnjetini, »re-

tašu«, vloženi zelenjavi, jabolčnem soku, žganju in vinih.

Osnovno dejavnost kmetije je družina želela razširiti v obsegu, ki bo zagotavljal preživetje družine, zato so leta 2008 kandidirali za sredstva ukrepa 311 – Diverzifikacija v nekmetijske dejavnosti. Z njihovo pomočjo so nekdanji hlev preuredili v turistični objekt – sobo za goste, kuhinjo, hladilnico, skladišče vina z degustacijskim prostorom in uredili okolico.

Iste leta so pridobili sredstva iz ukrepa 123 – Dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom ter uredili predelovalnico mesa, hladilnico, dimnico in del sanitarij.

Z obema projektoma so nadgradili osnovno kmetijsko dejavnost s turistično ponudbo kmetije,

SUHOMESNATI IZDELKI KMETIJE CUK. (S. K.)

za goste pa oblikovali nove turistične produkte, s čimer so povečali tudi konkurenčnost in dohodek kmetije. Posredno se je kakovost življenja družine Cuk izboljšala.

Lastnik meni, da je trenutno edina perspektivna dejavnost v občini Lendava turizem in da je gostom vedno treba ponuditi nekaj novega, zato načrtuje nadgradnjo turistične dejavnosti.

Obdobje izvedbe: 2008

Upravičenec: Peter Cuk, Banuta 10, 9220 Lendava, 040 633541, <http://www.kmetija-cuk.si/>

Statistična regija: Pomurska

Vključeni v ukrepa:

311 – Diverzifikacija v nekmetijske dejavnosti

123 – Dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom

»Program razvoja podeželja pripomore kmetom in mikro podjetjem, da razvijajo ponudbo na kmetiji in tako na višjem nivoju ponujajo svoje izdelke končnemu potrošniku. Cilje, ki si jih zastavite, je potrebno tudi izpeljati, uresničiti in s tem izpolniti obljube do organizacije, ki je pomagala z nepovratnimi sredstvi.«

Peter Cuk

PROSTOR ZA SPREJEM GOSTOV. (MKO)

DEVELOPMENT OF TOURISM ON FARM CUK

Beneficiary: Peter Cuk, Banuta 10, 9220 Lendava, GSM 00386 40633541, <http://www.kmetija-cuk.si/>

Farm Cuk complemented its primary activity on the farm – livestock production – with tourism on farm and funds obtained for diversification into non-agricultural activities and adding value to agricultural and forestry products. They developed farm tourism activities and designed various tourist products, which have helped to increase the farm's income.

»The Rural Development Programme helps farmers and micro enterprises to develop the on-farm production and raise the value of products they sell to the final consumer. The goals set need to be met and fulfilled and the promises made to the organisation that has helped to obtain grants need to be kept.«

Peter Cuk

SOBA ZA GOSTE. (S. K.)

POSODOBITEV KMETIJE Z DOPOLNILNO TURISTIČNO DEJAVNOSTJO PUHAN

Kmetija Puhan je pridobila sredstva, namenjena diverzifikaciji v nekmetijske dejavnosti. Prizidali so skladiščne prostore z nadstreškom, zgradili dvigalo, plinificirali kuhinjo in kupili kuhinjsko opremo, vgradili filter za vodo in delno zastekli teraso.

Kulinarična ponudba kmetije temelji na kulinarični dediščini Prekmurja. Kmetija je s prekmursko šunko in prekmursko gibanico vključena v shemo kakovosti za zajamčeno tradicionalno posebnost in zaščiteno geografsko označbo ter je članica društva »Diši po Prekmurju«. Zaradi vključenosti v shemi kakovosti je lahko kandidirala za sredstva, namenjena kmetijskim proizvajalcem v shemah kakovosti hrane.

Z investicijo se je povečal dohodek kmetije, delo je bolj učinkovito, zmanjšala se je poraba energije, izboljšali so se delovni pogoji in pogoji bivanja za goste.

Začetki dopolnilne turistične dejavnosti na kmetiji Puhan, ki obsega 11 ha njiv, 2 ha vinograda in 1 ha gozda, segajo v leto 1997. V naslednjih letih so s sofinanciranjem evropskega Enotnega programskega dokumenta, ukrepa Diverzifikacija kmetijskih dejavnosti in dejavnosti, ki so blizu kmetijstvu, zgradili prizidek, uredili sobe/apartma (skupaj 10 postelj), opremili kuhinjo in vinsko klet.

Kulinarična ponudba kmetije Puhan je zdrava in raznolika hrana ter pijača, ki temelji na kulinarični dediščini Prekmurja. Večino surovin pridelajo na kmetiji v Černelavcih. Nudijo prekmurske kolone s krvavicami in bujto repo, bograč, »dödöle«, »poso-

lanko«, prekmursko gibanico, vrhunska vina ipd. Kmetija je s prekmursko šunko in prekmursko gibanico vključena v shemo kakovosti za zajamčeno tradicionalno posebnost in zaščiteno geografsko označbo ter je član društva »Diši po Prekmurju«. Zaradi vključenosti v shemi kakovosti je kmetija lahko kandidirala na ukrepu 132 – Sodelovanje kmetijskih proizvajalcev v shemah kakovosti hrane.

V kleti imajo urejeno vinsko klet in prostor za pokušino vin redne in pozne trgatve. V ponudbo za turiste pa so vključili tudi sprehod med vinogradi kmetije, degustacijo vin in razgledni stolp nad kmetijo.

KMETIJA S TURISTIČNO DEJAVNOSTJO. (MKO)

Želeli so izboljšati delovne pogoje in pogoje za svoje goste, zato so leta 2009 pridobili sredstva iz ukrepa 311 – Diverzifikacija v nekmetijski dejavnosti. Prizidali so skladiščne prostore z nadstreškom, zgradili dvigalo do kletnih prostorov, plinificirali kuhinjo in kupili kuhinjsko opremo, vgradili filter za vodo in delno zasteklili teraso.

Z investicijo so povečali konkurenčnost in dohodek kmetije, delo je bolj učinkovito, zmanjšali so porabo energije, izboljšali delovne pogoje in pogoje bivanja za goste. Posredno se je izboljšala kakovost življenja družine. Turistično ponudbo bodo v prihodnje nadgradili z delavnicami učenja kuhanja, zdrave prehrane in prekmurske kuhinje.

Obdobje izvedbe: 2008

Upravičenec: Turistična kmetija Puhan, Jožef in Olga Puhan, Bogojina 311, 9222 Bogojina, 02 5471351, 02 5221646, 031 703605, <http://www.turizempuhan.si/>

Statistična regija: Pomurska

Vključeni v ukrepa:

311 – Diverzifikacija v nekmetijski dejavnosti
132 – Sodelovanje kmetijskih proizvajalcev v shemah kakovosti hrane

»Če ne bi bilo sredstev Programa razvoja podeželja, bi delali počasi. To so bile prave injekcije za razvoj turistične dejavnosti, ki nam omogoča, da prodamo, kar pridelamo na kmetiji.«

Jožef Puhan

PROSTORI ZA GOSTE. (MKO)

FARM TOURISM AS COMPLEMENTARY ACTIVITY ON FARM PUHAN

Beneficiary: Turistična kmetija Puhan (Tourist farm Puhan), Jožef and Olga Puhan, Bogojina 311, 9222 Bogojina, 00386 25471351, 00386 25221646, GSM 00386 31703605, <http://www.turizempuhan.si/>

Farm Puhan obtained funds aimed at diversification into non-agricultural activities. They built storage facilities, installed an elevator, equipped the kitchen with gas stove and other utilities, installed water filter and partially glazed the terrace.

The cuisine offered on the tourist farm is based on the culinary heritage of the Prekmurje region. With "prekmurska šunka" (Prekmurje ham) and "prekmurska gibanica" (Prekmurje layer cake) the farm participates in the quality scheme of traditional specialities guaranteed and protected geographical indication and is also member of the association "Diši po Prekmurju" (Scent of Prekmurje). Since the farm is included in the quality scheme it also applied for funds intended for agricultural producers participating in food quality schemes.

Owing to the investment, the farm's income has increased, the labour efficiency has improved, the energy demand has reduced, and the working and accommodation conditions have improved.

»If no funds from the Rural Development Programme were available we would advance slowly. These were real financial injections for developing farm tourism, which has enabled us to sell what we produce on the farm.«

Jožef Puhan

KMETIJA PUHAN SE NAHAJA V BLIŽINI PLEČNIKOVE CERKVE V BOGOJINI. (MKO)

PRENOVA KOZOLCA »PRI STOGIH« V TRIGLAVSKEM NARODNEM PARKU

Prenova kozolca »Pri stogih« v Triglavskem narodnem parku, vpisanega v Register nepremične kulturne dediščine, je obsegala prenovo temeljev, stebrov (»stogovcev«), letev (»branic«), tramov (»šperov«) in letev ostrešja (»lat«) ter kritine (»dil«).

S prenovo se je življenjska doba kozolca, pomembne sestavine lokalne in nacionalne kulturne dediščine, bistveno podaljšala, ohranila se je njegova prvotna funkcija shranjevanja kmetijskih pridelkov in orodja. Kozolec z ostalimi »stogi« v vasi Studor tudi v prihodnje ostaja pomemben element kulturne krajine in turistična točka Triglavskega narodnega parka.

Kozolec, t. i. dvojni kozolec oziroma toplar (tej vrsti kozolcev domačini pravijo »stog«), stoji v vasi Studor, v Triglavskem narodnem parku. Vpisan je v Register nepremične kulturne dediščine pri Ministrstvu za izobraževanje, znanost, kulturo in šport.

Po ljudskem izročilu so ga izdelali bohinjski mojstri pred več kot 150 leti iz domačega macesnovega lesa. Kozolec so na 8 ha veliki kmetiji »Pri Petric« vseskozi uporabljali za shranjevanje kmetijskih pridelkov in orodja. Zob časa je poškodoval posamezne njegove dele, ki so bili dotrajani in zato potrebni prenove.

Družina se je odločila za prenovo in leta 2011 kandidirala na ukrepu 323 – Ohranjanje in izboljševanje dediščine podeželja, ki je med drugim namenjen prenovi kulturne dediščine. Ta je v območju Triglavskega narodnega parka še posebej izpostavljena in pomembna vsebina.

Domači mojstri so v skladu s kulturnovarstvenimi pogoji Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območne enote Kranj, prenovili temelje, stebre (»stogovce«), letve (»branice«), tramove (»šperovce«) in letve ostrešja (»late«) ter kritino (»dile«). Tudi tokrat so uporabili domač, trši macesnov les in lokalno znanje.

S prenovo se je življenjska doba kozolca, pomembne sestavine lokalne in nacionalne kulturne dediščine, podaljšala. Kozolec ostaja tudi za naslednje rodove dober primer uporabe lokalnega znanja in gradiv. Prav tako ostaja pomembna sestavina tamkajšnje kulturne krajine in turistična točka Triglavskega narodnega parka. Predvsem pa se je s prenovo ohranila njegova funkcija. Kozolec bo tudi v prihodnje lahko opravljal svoje osnovno poslanstvo – dosuševanje sena ter shranjevanje kmetijskih pridelkov in orodja.

PRENOVLJEN KOZOLEC. (S. K.)

Obdobje izvedbe: 2011

Upravičenec: Frančiška Odar, Ukanc 130, 4265
Bohinjsko Jezero, 04 5746400

Statistična regija: Gorenjska

Vključeni v ukrep:
323 – Ohranjanje in izboljševanje dediščine
podeželja

RENEWAL OF HAYRACK »PRI STOGIH« IN THE TRIGLAV NATIONAL PARK

Beneficiary: Frančiška Odar, Ukanc 130, 4265
Bohinjsko Jezero, 00386 45746400

The renewal of the hayrack »Pri stogih« in the Triglav National Park, entered in the Register of immovable cultural heritage, comprised the renewal of the foundation, columns, fillets, joints, roofing fillets and roof cladding.

The lifetime of the renewed hayrack, an important local and national cultural heritage element, has been substantially prolonged and its primary function of storing agricultural products and tools has thus been retained. The hayrack in village Studor will continue to remain an important cultural and landscape element as well as a tourist attraction amidst the Triglav National Park.

»A hayrack is farm's right hand. If we hadn't obtained funds from the Rural Development Programme, we couldn't have renewed all the age-worn elements and couldn't have used the high quality larch wood.«

Frančiška Odar

»Kozolec je desna roka kmetije. Če ne bi pridobili sredstev iz Programa razvoja podeželja, ne bi mogli prenoviti vseh dotrajanih delov in ne bi mogli uporabiti kakovostnejšega, macesnovega lesa.«

Frančiška Odar

DETAJLI PRENOVLJENEGA KOZOLCA. (S. K.)

DELO BOHINJSKIH MOJSTROV. (S. K.)

KOZOLCI V STUDORJU SO POMEMBEN ELEMENT KULTURNE KRAJINE. (S. K.)

UREDITEV VAŠKEGA JEDRA IN PRENOVA OSMIH VAŠKO-GASILSKIH DOMOV V OBČINI KRIŽEVCI

Ureditev vaškega jedra v Križevcih s sredstvi, namenjenimi obnovi in razvoju vasi, je pomembno vplivala na življenje domačinov – kakovostnejše preživljanje prostega časa in medgeneracijsko druženje, nove možnosti za igro otrok in športne aktivnosti mladih ter večja prometna varnost. Občina je z ureditvijo nekdanj zapuščenega območja pridobila osrednji prireditveni prostor, nova privlačna podoba naselja pa je tudi priložnost za razvoj turizma.

Prenova osmih vaško-gasilskih domov v naseljih Križevci pri Ljutomeru, Grabe pri Ljutomeru, Boreci, Stari Novi vasi, Vučji vasi, Berkovci, Logarovci in Lukavci pa je bistveno vplivala na intenzivnejše društveno in družabno življenje domačinov.

Občina Križevci ni imela osrednjega prireditvenega prostora in površin za druženje občanov, še posebej otrok in mladih, ki so se zbirali pri župnišču. Zato se je Občina Križevci odločila za ureditev 1,76 hektarja velikega neurejenega prostora v središču naselja. Kandidirala je na javnem razpisu za ukrep 322 – Obnova in razvoj vasi.

Projekt je zajemal ureditev skate igrišča, otroškega igrišča, osrednjega prireditvenega prostora in parka s sprehajalnimi potmi, klopmi in razsvetljava, stranske ceste s pločnikom in parkirišči ter novega avtobusnega

postajališča in kolesarske steze ob regionalni cesti Bratonci–Križevci.

Lično vaško jedro je urejeno v skladu s simboliko Prlekije: zelenice predstavljajo Mursko polje, poti ro-kave rek Mure in Ščavnice, fontana pa podtalnico. Tudi pri oblikovanju lesenih otroških igral za različne starosti so sledili lokalni dediščini kasaštva oziroma konjeništvu. Ureditev vaškega jedra je po mnenju domačinov pomembno izboljšala njihovo kakovost življenja (intenzivnejše medgeneracijsko druženje, aktivnejše preživljanje prostega časa).

UREJENO VAŠKO JEDRO V KRIŽEVCIH. (S. K.)

Ureditev vaškega jedra v Križevcih

Obdobje izvedbe: 2010

Upravičenec: Občina Križevci, Križevci 11, 9242
Križevci pri Ljutomeru, info@obcina-krizevci.
si, 02 5844040, <http://www.obcina-krizevci.si/>

Statistična regija: Pomurska

Vključeni v ukrep:

322 – Obnova in razvoj vasi

»Program razvoja podeželja je izrednega pomena za ohranjanje značilnih lastnosti našega podeželja in kakovosti življenja. Na podeželju kot okolju, primernem za primarno pridelavo hrane, sobivajo kmetje in ne-kmetje, zato ima PRP v naši občini z izvedenimi projekti posredni sociološki vpliv na naše prebivalstvo.«

Miran Ros,
Občina Križevci

»SKATE« IGRIŠČE JE POMEMBEN PROSTOR ZA ŠPORTNE AKTIVNOSTI MLADIH. (S. K.)

V občini Križevci je 13 vaško-gasilskih domov, ki so središče bogatega družabnega in društvenega življenja vasi, saj v njih delujejo številna društva: gasilska, čebelarska, športna, kulturna itn. Osem domov je bilo potrebnih prenove, saj so bili dotrajani ter zdravju in okolju škodljivi.

Občina Križevci je ob pomoči članov prostovoljnih gasilskih društev obnovila vaško-gasilske domove v vaseh Križevci pri Ljutomeru, Grabe pri Ljutomeru, Boreci, Stari Novi vasi, Vučji vasi, Berkovci, Logarovci in Lukavci.

V okviru projekta so zamenjali azbestno kritino, stavbno pohištvo, izolirali in prenovili fasade ter prenovili notranje prostore.

Obnova je imela številne pozitivne učinke na okolje, zdravje ter društveno in družabno življenje domačinov.

OTROCI PRI IGRI. (S. K.)

IGRALA V OBLIKI KONJEV. (S. K.)

Prenova vaško-gasilskih domov

Obdobje izvedbe: 2008 in 2011

Upravičenec: Občina Križevci, Križevci 11, 9242 Križevci pri Ljutomeru, info@obcina-krizevci.si, 02 5844040, <http://www.obcina-krizevci.si/gasilska-drustva/gasilska-drustva.html>

Statistična regija: Pomurska regija

Vključeni v ukrepe:

322 – Obnova in razvoj vasi

»Gasilski domovi so bistvo življenja vasi.«

*Anton Moravec,
predsednik Prostovoljnega gasilskega društva Lukavci*

PRENOVLJENI VAŠKO-GASILSKI DOM V LUKAVCIH. (S. K.)

PRENOVLJENI VAŠKO-GASILSKI DOM V GRABAH. (S. K.)

RENEWAL OF VILLAGE CENTRE AND OF EIGHT VILLAGE HOUSES AND FIRE STATIONS IN MUNICIPALITY KRIŽEVCI

Beneficiary: Občina Križevci (Municipality Križevci), Križevci 11, 9242 Križevci pri Ljutomeru, info@obcina-krizevci.si, 00386 25844040, <http://www.obcina-krizevci.si/>

The renewal of the village centre in Križevci with funds aimed at village renewal and development has significantly impacted the life of the local population – improved quality of leisure time and intergenerational cooperation, new opportunities for children to play and sporting activities for youth as well as improved traffic safety. On a once abandoned land the municipality set up an event area. With its new attractive image the village has created new opportunities for the development of tourism.

The renewal of eight fire stations which also serve as village houses in villages Križevci pri Ljutomeru, Grabe pri Ljutomeru, Boreci, Stari novi vasi, Vučji vasi, Berkovci, Logarovci and Lukavci has had a significant impact on the social life of the inhabitants and activities of the local associations.

»The Rural Development Programme is of crucial importance for preserving the specific elements of our countryside and to improve the quality of life. In rural areas, as an environment suitable for the primary food production, farmers and non-farmers alike live together. Hence, the RDP-funded projects carried out in our municipality had had an indirect societal impact on our inhabitants.«

Miran Ros,
Municipality Križevci

»Fire stations are the central component of the village life.«

*Anton Moravec,
President of the Volunteer fire brigade Lukavci*

V Sloveniji trenutno deluje 33 lokalnih akcijskih skupin, ki izvajajo številne, vsebinsko zelo raznolike projekte, ki spodbujajo prenos znanja, lokalno samooskrbo, učinkovito rabo virov energije, ohranjanje naravne in kulturne dediščine, socialno vključenost itn.

Temeljna načela pristopa Leader so: lokalna razvojna strategija (LRS) izhaja iz območja (uporaba t. i. endogenih potencialov); pristop od spodaj navzgor oziroma sodelovanje lokalnih akterjev pri sprejemanju odločitev skozi celoten proces priprave in izvajanja LRS (ozaveščanje, usposabljanje, sodelovanje); LAS so javno-zasebna partnerstva; inovativnost (uvajanje novih proizvodov, tehnologij, organizacij, trgov itn.); povezani in večsektorski ukrepi LRS, povezovanje v mrežo (izmenjava dosežkov, izkušenj, znanj ipd.) in sodelovanje (projekti sodelovanja z drugimi LAS ali njim podobnimi skupinami). Predstavljeni primeri dobrih praks uspešno vključujejo ta načela.

Več znanja na podeželju

»LAS za razvoj« deluje na območju občin Tolmin, Kobarid, Bovec, Kanal ob Soči, Cerklje ob Gori, Idrija in Trnovsko-Banjske planote v Mestni občini Nova Gorica. Ena od prioritarnih nalog Lokalne razvojne strategije LAS je krepitev znanja na območju.

Projekt je nosilec »LAS za razvoj« s pomočjo partnerjev izvajal med leti 2008 in 2011. Aktivnosti projekta so bile koordinacija in spremljanje, načrtovanje in priprava programa, vzpostavitev infrastrukture za izvedbo izobraževanj (obnova Podeželske hiše v Bovcu, oprema računalniške učilnice v Idriji) in njihova izvedba, priprava katalogov izobraževanj, promocija, evalvacija in priprava predlogov za nadaljnja izobraževanja.

PLETARSKA DELAVNICA. (MKO)

Izobraževanja so izvajali na dveh ravneh, in sicer skupna splošna predavanja, ki jo jih organizirali za celotno območje LAS in t. i. lokalna predavanja, ki so sledila lokalno izraženim potrebam in posebnostim posameznih občin. Poudarek je bil na aktualni zakonodaji, ekologiji, kulturni dediščini, podjetništvu in na trajnostnem razvoju območja. Udeleženci so spoznavali trženje izdelkov in pridelkov na kmetiji in na lokalnih tržnicah, dohodnino in davke za kmete, ekološko pridelavo, arhitekturo in energetsko učinkovitost stavb na podeželju, biomaso, sončne elektrarne, stavbno dediščino in njeno prenovo, dopolnilne dejavnosti (turizem na kmetiji, pridelavo živil rastlinskega izvora, sirarstvo itn.), uspešne slovenske kmetije, rokodelstvo (pletarstvo, rezbarstvo, pletenje), računalništvo, tuje jezike, kulturo oblačenja, pravne posle na kmetiji, poklicno in invalidsko zavarovanje kmetov itn. Pomemben del izobraževanja je bil tudi ogled dobre prakse, izobraževalno delo s čebelarji ter ocenjevanje domačih žganj, suhomesnatih izdelkov in sirov. Vseh izobraževanj skupaj je bilo 108, udeležilo pa se jih je 2596 slušateljev.

»Sredstva LEADER so nam omogočila izvedbo pomembnih investicij za razvoj človeških virov, predvsem pa smo lahko izvedli zelo veliko različnih izobraževanj in usposabljanj za prebivalce našega podeželja. Zdaj so ljudje bolj povezani in se bolje poznajo med seboj, uresničenih je bilo kar nekaj podjetniških idej, registrirane so bile dopolnilne dejavnosti na kmetijah.«

Mateja Bizjak,
vodja projekta

Projekt, ki je uspešno povezal različne institucije na območju, je imel številne pozitivne rezultate oziroma učinke: ohranjanje lokalnega tradicionalnega znanja in veščin, krepitev podjetnosti in ambicioznosti

ljudi, uvajanje ekoloških smernic v kmetovanju, spodbujanje razvoja in trženja lokalnih pridelkov, izdelkov in storitev, spodbujanje povezovanja med različnimi ponudniki s podeželja itn.

Obdobje izvedbe: 2008–2011

Upravičenec: LAS za razvoj, upravljavec Posoški razvojni center, Trg svobode 2, 5222 Kobarid, info@prc.si, 05 3841500, <http://www.prc.si/>, <http://www.prc.si/programi-projekti/vec-znanja-na-podezelju>

Nosilec projekta: LAS za razvoj

Partnerji: Idrijsko-Cerkljanska razvojna agencija, Posoški razvojni center, Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije – Območni zavod Nova Gorica, Lokalna razvojna fundacija Banjške in Trnovske planote, Naravoslovni center Tolmin, Turistično informacijski center Kanal ob Soči ter občine Idrija, Cerklje, Tolmin, Bovec, Kobarid, Kanal ob Soči ter Mestna občina Nova Gorica

Statistična regija: Goriška

Vključeni v ukrep:

413 – Izvajanje lokalne razvojne strategije

Čebelarstvo-sadjarstvo učni center

»LAS Mežiške doline z.b.o.« deluje na območju občin Črna na Koroškem, Mežica, Prevalje in Ravne na Koroškem. Dve od prioritetenih nalog Lokalne razvojne strategije LAS sta krepitev znanja na območju ter razvoj in trženje podeželskega turizma.

Na območju je bilo zaznati upad čebelarjev, zato so projekt pripravili z namenom, da čebelarjenje predstavijo prebivalcem Mežiške doline in Koroške, predvsem mladim. Projekt je nosilec »LAS Mežiške doline z.b.o.« s pomočjo partnerjev izvajal v dveh fazah

v letu 2009. Njegove aktivnosti so bile pridobivanje dokumentacije za gradnjo učnega centra, priprava terena (čiščenje terena, gradnja zajetja in jarka za drenažne cevi, polaganje tlakovcev ipd.), gradnja in oprema čebelnjaka ter zasaditev sadovnjaka s starimi sortami sadja in medonosnimi rastlinami.

Učni center je zastavljen kot majhen čebelnjak, s panjem in vsemi potrebnimi pripomočki. V čebelnjaku je urejen tudi prostor za izvajanje teoretičnega usposabljanja oziroma srečevanje članov čebelarskega in sadjarskega društva in je opremljen s sodobnimi pripomočki za izvedbo usposabljanja.

Učni čebelnjak je primeren tako za otroke iz vrtcev, osnovnošolce, domače in tuje obiskovalce, izletnike kot tudi člane drugih čebelarskih društev. Udeleženci usposabljanja se pod mentorstvom priznanih čebelarjev – mentorjev, praktično seznanijo in usposobijo za delo v čebelnjaku, od priprave čebelnjaka, naselitve čebel, dela v letni sezoni in pozimi do pridelave medu.

»Sredstva LEADER so nam omogočila pokritje stroškov materiala, veliko pa je bilo tudi prostovoljnega dela in drugih donatorskih sredstev. Brez marljivih članov obeh društev nam ne bi uspelo. Center, ki je ponos čebelarjev in sadjarjev, si domačini in turisti z veseljem ogledajo.«

Rudi Vogel,
predsednik Čebelarskega društva Prevalje

ČEBELNJAK. (MKO)

S postavitvijo čebelarško-sadjarskega centra so na območju zagotovljene možnosti za izvedbo usposabljanj in sistematično predstavitev čebelarjenja, čebeljih proizvodov in njihove rabe, zagotovljeni so tudi prostori za delovanje čebelarškega društva.

Prav tako imajo sadjarji možnost za usposabljanje in predstavljanje svoje dejavnosti in društva ter spodbujanje posameznikov, da se začnejo ukvarjati s pridelavo in predelavo sadja, učni center pa predstavlja tudi dodatno turistično ponudbo Mežiške doline.

Obdobje izvedbe: 2009–2010

Upravičenec: LAS Mežiške doline z.b.o., upravljavec A.L.P. PECA d.o.o., Prežihova ulica 17, Ravne na Koroškem, info@las-md.si, 05 9091085, www.las-md.si, www.nafari.si/cebelarji

Nosilec projekta: LAS Mežiške doline z.b.o

Partnerji: Čebelarško društvo Prevalje, Sadjarsko društvo Mežiške doline, Občina Prevalje

Statistična regija: Koroška

Vključeni v ukrep:

413 – Izvajanje lokalne razvojne strategije

Čuješ pesem, ode ka zapleševa

»LAS Goričko« deluje na območju občin Cankova, Gornji Petrovci, Grad, Hodoš, Kuzma, Moravske Toplice, Puconci, Rogašovci, Šalovci in Tišina.

Ena od prioritetenih nalog Lokalne razvojne strategije LAS Goričko je varovanje naravne in kulturne dediščine območja. Na območju je ohranjena bogata živa dediščina, vendar pa je bilo za njen prenos na mlajše rodove treba pridobiti »živo« učno gradivo – filmske posnetke gibov in korakov ter zvočne posnetke pesmi, njihove besedne in notne zapise.

Projekt je nosilec »Kulturno turistično društvo Moščanci« s pomočjo partnerjev izvajal v dveh fazah v letih 2009 in 2010. Aktivnosti projekta so bile vodenje in koordinacija, raziskava oblačilnega videza

in izdelava oblačil (14 izdelanih kostumov za žensko vokalno skupino, 2 para moških in ženskih kostumov za plesalce), izobraževalne delavnice (pevske in plesne vaje), snemanje filma o plesu na Goričkem in zgoščenke prekmurskih pesmi (oblikovanje in tiskanje besedil pesmi) ter obveščanje javnosti (obveščanje medijev, organizacija zaključne prireditve »Čuješ pesem, ode ka zapleševa« v Puconcih).

Filmski zapis plesnih korakov in izdelan oblačilni videz plesalcev iz 20. stoletja ter zvočni zapisi prekmurskih pesmi in oblačilni videz pevk iz prehoda 20. v 21. stoletje sta trajen in neprecenljiv način ohranjanja dediščine Goriškega. Projekt pa je imel tudi druge pomembne rezultate in učinke: prenos znanja na mlade in usposobljene mlade plesalce, medgeneracijsko sodelovanje, več prekmurskih pesmi v repertoarjih goriških zborov in vokalnih skupin, večja prepoznavnost prekmurskih pesmi in goriškega plesa med domačini, dvig zavesti o pomenu ohranjanja dediščine, širjenje prepoznavnosti goriške plesne dediščine v druge dele Slovenije itn.

»Sredstva LEADER so nam omogočila prepoznavnost v slovenskem prostoru, verodostojen prenos žive kulturne dediščine na mlajše rodove in njen trajen zapis. S projektom smo dokazali, da se projektne ideje veliko uspešneje realizirajo v partnerskem sodelovanju in zato je tudi rezultat kakovostnejši.«

Marta Horvat,
predsednica Kulturno turističnega društva Moščanci

PLESNI NASTOP. (MKO)

Obdobje izvedbe: 2009–2010

Upravičenec: LAS Goričko, upravljavec Razvojna agencija Sinergija, d.o.o. Kranjčeva 3, 9226 Moravske Toplice, las.goricko@ra-sinergija.si, 02 5381352, <http://www.moscanci.lrf-pomurje.si/nase-prireditve/>, <http://www.las-goricko.si/nacrt-izvedbenih-projektov-oz-letno-izvedbeni-nacrt/>

Nosilec projekta: Kulturno turistično društvo Moščanci

Partnerji: Pevsko društvo Puconci, Javni sklad RS za kulturne dejavnosti – Območna izpostava Murska Sobota, Javni zavod Krajinski park Goričko, občine Puconci, Moravske Toplice, Gornji Petrovci in Šalovci, Zveza kulturnih društev Murska Sobota, Zveza kulturnih in turističnih društev občine Puconci, Osnovna šola Puconci

Statistična regija: Pomurska

Vključeni v ukrep:

413 – Izvajanje lokalne razvojne strategije

LEADER PROJECTS

In Slovenia, there are 33 LAGs at present, who carry out numerous versatile projects, which facilitate knowledge transfer, local self-sufficiency, efficient use of sources of energy, preservation of natural and cultural heritage, social inclusion etc.

The basic principles of LEADER approach are: the local development strategy (LDS) is territory-based (utilisation of local potentials), bottom-up approach, i.e. participation of local stakeholders in decision-making throughout the process of drawing up and implementation of LDS (awareness raising, training, cooperation); LAGs are public-private partnerships; innovation (introduction of new products, techniques, organisations, markets, etc.); interrelated and multi-sectoral measures under LDS, networking (exchange of good practices, experience, skills, etc.) and cooperation (cooperation with other LAGs and/or similar groups). The presented examples of good practices effectively incorporate these principles.

BEEKEEPING AND FRUIT PRODUCTION TRAINING CENTRE

Beneficiary: LAG Mežiške doline z.b.o., operator A.L.P. PECA d.o.o., Prežihova ulica 17, Ravne na Koroškem, info@las-md.si, 00386 59091085, www.las-md.si, www.nafari.si/cebelarji

»LEADER funds have helped us cover material expenses, but there was also a lot of voluntary work and other donor funds. Without hardworking members of both participating associations we wouldn't have made it. The centre which is pride and joy of our beekeepers and fruit producers is visited by the local population and many tourists.«

Rudi Vogel,
President of the Beekeeping Association Prevalje

MORE KNOWLEDGE IN RURAL AREAS

Beneficiary: LAG for Development, operator Posočje development centre, Trg svobode 2, 5222 Kobarid, info@prc.si, 00386 53841500, <http://www.prc.si/>, <http://www.prc.si/programi-projekti/vec-znanja-na-podezelju>

»LEADER funds have enabled us to carry out investments important for the development of human resources in the area, but most of all we were able to carry out many education and training actions for our rural population. Now, people are more connected and know each other better, several business ideas have been put into effect, and on-farm complementary activities have been registered.«

Mateja Bizjak,
Project manager

DO YOU HEAR THE SONG, LET US DANCE

Beneficiary: LAG Goričko, operator Development Agency Sinergija, d.o.o. Kranjčeva 3, 9226 Moravske Toplice, las.goricko@ra-sinergija.si, 00386 25381352, <http://www.moscanci.lrf-pomurje.si/nase-prireditve/>, <http://www.las-goricko.si/nacrt-izvedbenih-projektov-oz-letno-izvedbeni-nacrt/>

»LEADER funds have helped us raise visibility in Slovenia, authentically transfer living cultural heritage to younger generations and provide for its permanent record. The project demonstrates that project ideas are much better implemented through partnerships and that results thus acquired are of much better quality.«

Marta Horvat,
President of the Cultural and Tourism Association Moščanci

Mreža za podeželje

Mreža za podeželje vključuje posameznike in vladne ter nevladne organizacije, ki delujejo na področju razvoja podeželja. Skrbi za informiranje, sodelovanje, usposabljanje, organizira srečanja ter zastopa interese članov in članic mreže na državni in mednarodni ravni.

Aktivno je vključena v dejavnosti Evropske mreže za razvoj podeželja, ki z organizacijo seminarjev, srečanj in delovnih skupin na ravni Evropske unije skrbi za prenos znanj in izboljšanje vedenja o pomenu izvajanja programov razvoja podeželja v državah članicah.

Mreža v Sloveniji deluje dvosmerno, kar

omogoča povratne informacije o pristopu in izvajanju zastavljene politike razvoja podeželja. Informacije širi z izdajanjem elektronskih novic PRePlet, ki vključujejo informacije članov mreže in jih tedensko prejema več kot 900 naslovnikov.

Za obravnavo aktualnih tem s področja razvoja podeželja organizira mreža vseslovensko srečanje akterjev razvoja podeželja – Slovenski podeželski parlament. Na njem vladne in nevladne organizacije ter posamezniki razpravljajo o aktualnih vsebinah, svoja mnenja in rešitve pa lahko neposredno posredujejo prisotnim predstavnikom vlade.

Slovenski podeželski parlament Goran Šoster³

Po zgledu predhodnikov iz Švedske, Finske, Estonije, Nizozemske in Slovaške so v letu 2011 Društvo za razvoj slovenskega podeželja, nacionalna Mreža za podeželje in Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo

in prehrano (zdajšnje Ministrstvo za kmetijstvo in okolje) organizirali prvi podeželski parlament v Sloveniji. V enodnevnem druženju so svoje poglede na podeželje izmenjali najvišji predstavniki države,

PRVO ZASEDANJE SLOVENSKEGA PODEŽELSKEGA PARLAMENTA JESEN 2011. (MKO)

³ Avtor prispevka je predsednik Društva za razvoj slovenskega podeželja.

ugledni predstavniki znanosti in stroke, javne uprave ter civilne družbe. Izvedba prvega podeželskega parlamenta je bila z vseh strani dobro sprejeta in tudi medijsko odmevna. Med visokimi gosti, ki so dali dogodku posebno težo, so bili predsednik države, minister za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, predsednik parlamentarnega odbora za kmetijstvo, številni predstavniki vodilnih institucij, ki se ukvarjajo s podeželjem v Sloveniji in kar trije izmed nekdanjih ministrov za kmetijstvo Republike Slovenije. V vrstah civilne družbe so prevladovali predstavniki številnih lokalnih akcijskih skupin ter predstavniki raznovrstnih nacionalnih, regijskih in lokalnih združenj in društev, ki delujejo na podeželju. Podeželski parlament je imel tudi mednarodno razsežnost, saj so se vanj dejavno vključili gostje iz Velike Britanije, Poljske, Hrvaške in Srbije. Prvi podeželski parlament je lepo zaokrožila tehtna razprava zaslužnih akterjev razvoja slovenskega podeželja ob obeležitvi 20 obletnice slovenske samostojnosti. Sestavni del slovenskega podeželskega parlamenta je bila predstavitev lokalnih akcijskih skupin in organizatorjev na stojnicah, kjer se je pokazala barvitost slovenskih pokrajin. Vsebinski del razprave je bil bogat in je odkril vrsto pomanjkljivosti v dosednji politični in ekonomski praksi. Hkrati je razprava ponudila tudi vrsto priložnosti, s katerimi lahko v prihodnje pomembno izboljšamo kvaliteto življenja na podeželju.

Zaključki prvega podeželskega parlamenta 2011 v Jablah so bili naslednji:

- slovenski podeželski parlament ustanovljamo kot prostor za strpen dialog med različnimi deležniki, ki živimo in delamo na podeželju – od posameznikov in posameznic do nevladnih organizacij, gospodarskih in socialnih subjektov do vladnih institucij;
- v letu 2012 nadaljujemo z razvijanjem koncepta podeželskega parlamenta in v ta namen izkoristimo delovne forume, kot so Mreža za podeželje, Društvo za razvoj slovenskega podeželja, Lokalne akcijske skupine programa LEADER in druge;
- v letu 2012 izvedemo drugo srečanje podeželskega parlamenta; vsebina srečanja naj se oblikuje tako, da bo zajela na prireditvi izpostavljene teme.

Na prvem podeželskem parlamentu v Jablah 2011 so bile posebej izpostavljene naslednje teme:

- kakšnega podeželja si želimo in komu naj to podeželje pripada – ne le v ozkem pomenu besede, temveč v najširšem smislu: kako sprejemati spreminjajoče se podeželje, kako zagotoviti sobivanje

različnih interesov, kako zagotoviti ustrezen prostor kmetijstvu in pridelavi ter predelavi hrane, kako najti ravnotežje med ekonomskimi interesi, varovanjem okolja in vsakodnevnim življenjem na podeželju;

- mladi in podeželje – bodo mladi na podeželju našli smisel svoje prihodnosti in ali bodo starejši mladim znali prenesti pozitivne izkušnje dela in življenja na podeželju in jim biti vzor – tudi vprašanje demografskih gibanj;
- identiteta podeželja in podeželanov – podeželje je prostor mnogoterih interesov in potencialov – različni deležniki morajo stopiti skupaj in v strpnem dialogu dogovoriti sobivanje.

Udeleženci prvega podeželskega parlamenta v Jablah 2011 so poudarili ključne dejavnike za nadaljnji razvoj:

- nujno je, da se akterji življenja na podeželju povezujemo, spoštujemo in drug drugemu prisluhnemo;
- država ne sodi med razvite, če njeno podeželje životari ali celo razpada;
- varovanje narave in okolja je potreba in prioriteta za ohranitev zdravega življenjskega okolja in potencialov za pridelavo zdrave hrane;
- vključevati je treba izkušnje preteklosti za odločitve v prihodnosti;
- okrepiti je treba pomen stroke in razvojne programe pripravljati in voditi tako, da se ne bomo izgubljali v birokraciji – ta naj predvsem služi namenu izboljšanja življenja na podeželju;
- vsak posameznik, organizacija ali institucija morajo opraviti svoj del nalog in obveznosti – prelaganje odgovornosti ne more pripeljati do uspešnih zaključkov nalog;
- ponovno je treba oživiti tudi prostovoljstvo in njegove pozitivne pridobitve;
- okrepiti je treba zavest, da se mladi učijo od starejših in vzpostaviti ustrezne povezave med različnimi generacijami na podeželju.

SLOVENSKISLOVENIAN
 PODEŽELSKIRURAL
 PARLAMENTPARLIAMENT

Politika razvoja podeželja v programskem obdobju 2014–2020

Evropa in s tem tudi evropsko kmetijstvo in podeželska območja se soočajo z resnimi gospodarskimi, družbenimi, okoljskimi, podnebnimi in tehnološkimi izzivi. V odziv na te izzive je Evropska unija sprejela strategijo Evropa 2020 za spodbujanje pametne, trajnostne in vključujoče rasti, ki ponuja novo perspektivo za celotno evropsko družbo. Tudi politika razvoja podeželja, ki se financira iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja, kot ključni del Skupne kmetijske politike (SKP) se v programskem obdobju 2014–2020 celoviteje umešča v okvir te strategije.

Za doseganje boljših učinkov in sinergij pri izvajanju evropskih prednostnih nalog je v programskem obdobju 2014–2020 okrepljeno strateško načrtovanje programov, katerih ukrepi se sofinancirajo iz evropskih strukturnih skladov. Tako so Evropski socialni sklad, Evropski sklad za regionalni razvoj, Kohezijski sklad, Evropski sklad za pomorstvo in ribištvo ter Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja vključeni v skupni strateški okvir (SSO), ki zagotavlja prenos splošnih in posameznih ciljev prednostnih nalog Unije v ključne ukrepe, ki se izvajajo v okviru vključenih skladov. S tem se zagotovi celovita in bolj usklajena uporaba sredstev skladov SSO pri uresničevanju ciljev strategije Evropa 2020.

Politika razvoja podeželja, ki se izvaja v obliki večletnih programov razvoja podeželja, v obdobju po letu 2013 ohranja dolgoročne strateške cilje, s katerimi bo še naprej prispevala h konkurenčnosti kmetijstva, k trajnostnemu upravljanju naravnih virov in ukrepom na področju podnebnih sprememb in uravnoteženemu ozemelskemu razvoju podeželskih območij ter s tem tudi k doseganju ciljev strategije Evropa 2020. Ciljev razvoja podeželja se v obdobju 2014–2020 ne zasleduje več prek štirih osi, ampak prek šest prednostnih nalog Unije, ki predstavljajo podlago za pripravo programov razvoja podeželja. Ti opredelijo izzive in potrebe v regijah ter ukrepe, v okviru katerih se podpora nameni reševanju problemov, s katerimi se soočajo kmetijski sektor in podeželska območja v teh regijah. Ukrepi razvoja podeželja so zastavljeni in naravnani tako, da prispevajo k eni ali več prednostnim nalogam Unije za razvoj podeželja in njihovim posebnim poudarkom.

Prednostne naloge Unije za razvoj podeželja

Pospeševanje prenosa znanja in inovacij v kmetijstvu, gozdarstvu in na podeželskih območjih

V okviru te prednostne naloge so posebni poudarki na pospeševanju inovacij in prenosu znanja na podeželskih območjih, krepitvi povezav med kmetijstvom in gozdarstvom ter raziskavami in inovacijami. Poudarki so tudi na krepitvi vseživljenjskega učenja in poklicnega usposabljanja v kmetijskem in gozdarskem sektorju. Ta načela je potrebno uporabljati tudi za ostale prednostne naloge Unije na področju razvoja podeželja.

Krepitev konkurenčnosti vseh vrst kmetijstva in krepitev vitalnosti kmetij

Ta prednostna naloga je ključnega pomena za doseganje enega glavnih ciljev politike razvoja podeželja, tj. konkurenčnosti kmetijstva. Posebno pozornost namenja spodbujanju prestrukturiranja kmetij z velikimi strukturnimi problemi, predvsem kmetij z nizko stopnjo udeležbe na trgu, tržno usmerjenih kmetij v posameznih sektorjih in kmetij s potrebo po kmetijski diverzifikaciji ter spodbujanju generacijske pomladitve v kmetijskem sektorju. S svojimi poudarki tudi ta prednostna naloga prispeva k cilju konkurenčnosti kmetijstva.

Spodbujanje organizacije prehranske verige in obvladovanje tveganja v kmetijstvu

Poudarki znotraj te prednostne naloge so boljše vključevanje primarnih pridelovalcev v prehransko verigo na podlagi shem kakovosti, promocija na lokalnih trgih, kratke dobavne verige, skupine proizvajalcev in medpanožne organizacije ter podpore za obvladovanje tveganj na kmetijah.

Obnova, ohranjanje in izboljševanje ekosistemov, odvisnih od kmetijstva in gozdarstva

Trajnostno gospodarjenje z naravnimi viri je eden temeljnih ciljev politike razvoja podeželja, zato se ta prednostna naloga osredotoča na obnavljanje in ohranjanje biotske raznovrstnosti (vključno z območji Natura 2000 in s kmetijstvom visoke naravne vrednosti) in krajin v Evropi, na izboljševanje gospodarjenja z vodami in na izboljševanje upravljanja tal.

→

Spodbujanje učinkovite rabe virov in prehod v nizkoogljično gospodarstvo, odporno na podnebne spremembe, v kmetijskem, živilskem in gozdarskem sektorju

Blažitev podnebnih sprememb in prilagajanje na njihove posledice predstavlja enega od glavnih poudarkov politike razvoja podeželja. Posebno pozornost namenja povečevanju učinkovitosti rabe vode v kmetijstvu, rabi energije v kmetijstvu in živilskopredelovalni industriji, spodbujanju ponudbe in uporabi obnovljivih virov energije, stranskih proizvodov, odpadkov, ostankov in drugih neživilskih surovin za namene biogospodarstva, zmanjševanju emisij toplogrednih plinov iz kmetijstva ter sekvenciaciji ogljika v kmetijstvu in gozdarstvu.

Spodbujanje socialne vključenosti, zmanjševanja revščine in gospodarskega razvoja podeželskih območij

Ohranjanje vitalnosti podeželskih območij je pomemben vidik politike razvoja podeželja. Zato ta prednostna naloga zajema predvsem spodbujanje diverzifikacije, ustanavljanje in razvoj malih podjetij ter ustvarjanje delovnih mest, pospeševanje lokalnega

razvoja podeželskih območij ter spodbujanje dostopa do informacijskih in komunikacijskih tehnologij na podeželskih območjih ter njihove uporabe in kakovosti.

Programi razvoja podeželja morajo poleg zgoraj navedenih prednostnih nalog Unije posebno pozornost nameniti tudi zasledovanju horizontalnih ciljev: spodbujanju inovacij, povezovanju in prispevanju k blažitvi podnebnih sprememb in prilagajanju tem spremembam. Na področju inovacij je vzpostavljeno evropsko partnerstvo za inovacije na področju kmetijske produktivnosti in trajnosti, katerega namen je spodbujanje učinkovite rabe virov, zagotavljanje povezav med raziskavami in prakso ter spodbujanje inovativnosti in konkurenčnosti.

Države članice ob upoštevanju naravnih danosti in raznolikosti razmer, ki vplivajo na podeželska območja z njihovimi posebnimi značilnostmi in potrebami, v svojih programih razvoja podeželja opredelijo in izvajajo ukrepe, s katerimi v čim večji meri prispevajo k razvoju njihovih podeželskih območij in s tem tudi k doseganju ciljev razvoja podeželja v okviru SKP in v širšem kontekstu ciljev strategije Evropa 2020.

DOSTOP DO INFORMACIJ

Ministrstvo za kmetijstvo in okolje

Dunajska 22, 1000 Ljubljana
01 4789000
gp.mko@gov.si
<http://www.mko.gov.si/>

Agencija RS za kmetijske trge in razvoj podeželja

Dunajska 160, 1000 Ljubljana
01 5807792
aktrp@gov.si
<http://www.arsktrp.gov.si/>

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

Celovška 135, 1000 Ljubljana
01 5136600
kgzs@kgzs.si
<http://www.kgzs.si/>

Zavod za gozdove Slovenije

Večna pot 2, 1000 Ljubljana
01 4700050
zgs.tajnistvo@zgs.gov.si
<http://www.zgs.gov.si/>

Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije

zvks@zvks.si
<http://www.zvks.si/sl/zvks/oe/>
<http://www.sed-drustvo.si/o-sed/delovne-skupine/ds-za-konzervatorstvo>

ZANIMIVE POVEZAVE

Javni razpisi

http://www.mko.gov.si/si/javne_objave/javne_objave/

Evropska komisija – Politika razvoja podeželja

http://ec.europa.eu/agriculture/rurdev/index_sl.htm

Evropska mreža za razvoj podeželja

<http://enrd.ec.europa.eu/>

Evropska mreža za vrednotenje razvoja podeželja

<http://enrd.ec.europa.eu/evaluation/en/>

V brošuri Gradimo vitalno podeželje so zbrani primeri dobrih praks Programa razvoja podeželja RS 2007–2013 in predstavljeni dosežki slovenskih kmetij in drugih organizacij, ki delujejo na podeželju.

Ministrstvo za kmetijstvo in okolje se zahvaljuje vsem, ki so bili pripravljeni svoje delo in izkušnje predstaviti ter deliti z nami.

**REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO IN OKOLJE**